

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

**POHLED DO HODNOTOVÉ ORIENTACE
SOUČASNÝCH VYSOKOŠKOLÁKŮ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Pavlína Brázdová

Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Dvořáková, CSc.

ČESKÉ BUDĚJOVICE 2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, pedagogickou fakultou, elektronickou cestou, ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích, dne 22. 11. 2010

.....

(podpis)

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji PhDr. Miloslavě Dvořákové, CSc. za cenné rady, konzultace, připomínky, za odborné vedení a metodickou pomoc při zpracování mé diplomové práce.

ANOTACE

Diplomová práce má charakter teoreticko-empirický, svým obsahem se zaměřuje na zkoumání hodnot a hodnotového systému současných vysokoškolských studentů. První část práce vymezuje pojmy adolescence, kognitivní změny, emocionalita, identita, sexualita, socializace, generační konflikt. Dále specifikuje a vysvětluje, co je to hodnota, její druhy a historické pozadí, hodnocení, postoje. Dále poskytuje informace o hodnotové hierarchii, hodnotové orientaci a její typologii. Pozornost je věnována motivaci, potřebám a zájmům, které souvisejí s hodnotami a postoji. Poslední bod teoretické části pojednává o současné generaci dospívajících, zabývá se morálním a hodnotovým vývojem, budoucími cíli, shrnuje celkový pohled na současnou generaci dospívajících na základě již provedených výzkumů a šetření. Dále vystihuje změnu hodnot u dospívajících v Německu. Praktická část byla realizována prostřednictvím dotazníkového šetření. Získané údaje slouží k porovnání hodnotového systému, názorů, postojů ke společenské a ekonomické situaci mezi vysokoškolskými studenty Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a vysokoškolskými studenty univerzit v Augsburgu, Bayreuthu a Braunschweigu. Cílem je tedy porovnat hodnotový systém mezi českými a německými vysokoškolskými studenty.

Klíčová slova: adolescence, hodnoty, hodnotový systém, motivace, vysokoškolští studenti

ABSTRACT

The diploma thesis is of theoretic-empirical character with focus on values and value system of university students these days. First part deals with following concepts: adolescence, cognitive changes, emotionality, identity, sexuality, socialization, generational conflict. Further it specifies and explains what is value, its types and historical background, then evaluation and attitudes. The last part of theoretical section discusses young generation of today, covers moral and value development, future objectives, summarizes the overall view of youth of today with regards to executed research. It also reflects value changes of German adolescents. The practical section was carried out through questionnaire survey. Obtained information served for comparison of value system between students of Pedagogical Faculty at University of South Bohemia and university students from Augsburg, Bayreuth and Braunschweig. The goal of this thesis is thus to compare the value system between Czech and German university students.

Key words: adolescence, values, value system, motivation, university students

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 Adolescence.....	11
1.1 Charakteristika adolescence.....	11
1.1.1 Kognitivní změny.....	13
1.1.2 Emocionalita.....	15
1.1.3 Adolescentní hledání a budování identity.....	15
1.1.4 Láska a sexualita dospívajících.....	18
1.2 Socializace v adolescenci.....	19
1.2.1 Vymezení pojmu socializace.....	19
1.2.2 Socializační činitelé.....	20
1.3 Generace proti generaci.....	22
2 Postoje a hodnoty.....	25
2.1 Hodnota a její druhy, hodnocení, postoje.....	25
2.2 Hodnotová hierarchie, hodnotová orientace a jejich rozbor.....	32
2.3 Motivace a potřeby.....	33
3 Současná generace dospívajících.....	36
3.1 Morální a hodnotový vývoj.....	36
3.2 Budoucí cíle a osobní perspektivy.....	41
3.3 Celkový pohled na současnou generaci dospívajících na počátku 21.století..	42
3.4 Změna hodnot dospívajících v Německu.....	43
PRAKTICKÁ ČÁST.....	47
4 Cíl výzkumu.....	47
4.1 Charakteristika výzkumného souboru.....	47
4.2 Metodika.....	48
4.3 Předpoklady výzkumné práce.....	49

5 Zpracování a vyhodnocení výsledků průzkumu	51
5.1 První část dotazníku	52
5.2 Druhá část dotazníku	69
6 Diskuse	81
Závěr.....	85
Seznam použitých zdrojů	88
Přílohy	92

Úvod

Co si lze představit pod pojmem hodnota? Jaký význam představuje tento termín pro dnešní společnost? Žijeme ve světě, který vyznává určité hodnoty? Již ze samotného pojmu lze vyvodit, že hodnoty budou v sobě zahrnovat něco užitečného, kladného. Objevují se ve všech sférách společenského života a jsou pro náš život velice důležité. Mají velmi úzký vztah k lidským potřebám, hodnoty se neukazují jako daná skutečnost, ale každý jedinec je objevuje a přijímá je za své nebo také odmítá. Na jedné straně se tu objevují hodnoty, které přináší uspokojení našich potřeb a zájmů. Na druhé straně se setkáváme s kulturními hodnotami, které považujeme za ideál společnosti, snažíme se směřovat k vyššímu cíli a dosáhnout jej.

Vysokoškolský student se nachází v etapě svého života, kdy se soustavně připravuje na budoucí povolání a současně se musí neustále rozhodovat, jaké hodnoty bude ve svém životě upřednostňovat. Jeho rozumové a duševní schopnosti mu umožňují zamyslet se nad svým dosavadním životem, udělat životní rozhodnutí. Nachází se v období pozdní adolescence, kde biologické změny již nepředstavují významnou skutečnost, ale rozvíjí se kognitivní, rozumová, citová stránka jedince. Vysokoškolský student představuje určitou naději na dosažení hodnotově vyzrálé společnosti. Dochází k tomu, že se formují různé druhy postojů, mluvíme o morálních, sociálních a jiných. Mladí lidé si vytváří hodnoty, podle kterých se budou orientovat ve svém životě.

Hodnoty zasahují i do problematiky volného času, neboť často slyšíme, že mladí lidé dnes neuznávají žádné hodnoty a nudí se. Často se objevují problémy s trávením volného času. Hodnoty, ke kterým se orientujeme, nám však ukazují cestu a směr, nenechávají nás jen tak sedět, ale pudí nás dosáhnout jich a vyznávat je.

Pro každého jedince je hodnotou něco jiného. Někdo dává přednost spíše citovým hodnotám, mezi které patří např. rodina, láska. Jiný upřednostňuje materiální hodnoty, např. auto, peníze. Je nutné si však uvědomit, že někteří jedinci touží jak po lásce, tak i po penězích současně. Velice často se setkáváme s názorem, že člověk potřebuje lásku ke svému životu, rodinu. K tomu, aby však byla rodina šťastná a mohla spokojeně žít ve svém vlastním domku a vychovávat děti, potřebuje peníze. Není proto lehké rozhodnout, která hodnota – rodina nebo peníze – bude v žebříčku hodnot důležitější.

Je možné se setkat s řadou individuálních hodnot. Obecně uznávané hodnoty jsou společností akceptovány. Jedinec se však může často se svými vlastními hodnotami dostat do konfliktu se společností, která tyto hodnoty neuznává.

Již z historického pohledu představovaly hodnoty pro společnost důležitou roli a význam v životě jedince. Společnost se jich držela a pokládala je za nejvyšší dobro. Také křesťanství stavělo svoji nauku na hodnotách, které se dodržovaly, aby člověk dosáhl spasení. Bohužel historie ukazuje i na některé hodnoty, které nepřinášely uspokojení a kladný užitek, jednalo se o určité ideologie, ve kterých hodnota hrála spíše ideový podtext než skutečný smysl.

Člověk žije ve společnosti, kde dochází neustále k nejrůznějším událostem, člověk vědomě nebo nevědomě sleduje dění dnešního světa a hodnotí jednotlivé skutečnosti, přikládá jim určitý význam.

Hodnoty tedy představují důležitý moment v motivaci. Člověk má určitou potřebu, kterou uskutečňuje, aby dosáhl svého cíle.

Tato diplomová práce se zaměřuje na výzkum hodnot a hodnotového systému současných vysokoškolských studentů. Cílem mé diplomové práce je odhalit hodnotovou orientaci současných vysokoškolských studentů a porovnat tento hodnotový systém, postoje, názory u českých a německých vysokoškoláků. Současně cílem této práce je také zamyslet se nad společenskou a ekonomickou situací ve společnosti a porovnat názory českých a německých studentů na tuto problematiku na základě souhlasu či nesouhlasu s předloženými tvrzeními.

Teoretická část je rozdělena na tři kapitoly. První kapitola pojednává o období adolescence, kam můžeme vysokoškolského studenta zařadit. Je popsána charakteristika adolescence a vše, co k tomuto období patří. Biologické a tělesné změny nestojí v popředí věku vysokoškolského studenta, ale pozornost je věnován především psychickým a kognitivním změnám, sexualitě, identitě, socializaci. V další kapitole je vymezen pojem hodnota, co to znamená, jaké druhy hodnot existují. Dále se objeví vybrané typologie hodnot, pojednává se o hodnotovém systému. Také je zmíněn historický vývoj hodnot. Třetí kapitola pojednává o morálním a hodnotovém vývoji, jsou předkládány nejrůznější výzkumy, které se vztahují k problematice hodnotové orientace. Od devadesátých let až po současnost lze porovnávat vývoj hodnotového

systemu. Další část tvoří výzkumy, které se zaměřují na vývoj hodnot u německých studentů.

Praktická část se zabývá kvantitativním výzkumem, při kterém jsem použila metodu dotazování pomocí dotazníkové techniky. Pomocí dotazníku jsem se snažila zjistit, jaké hodnoty dnešní vysokoškolští studenti upřednostňují, jaké postoje, idoly, názory zastávají a porovnat mezi českými a německými vysokoškoláky, zda-li je jejich hodnotová, postojová a názorová orientace v dnešním světě značně odlišná nebo nikoli.

Ve výzkumné části jsou uvedeny výsledky šetření, které srovnávají hodnotový systém českých a německých vysokoškolských studentů, jejich postoje a názorové orientace.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Adolescence

1.1 Charakteristika adolescence

Kdo je tedy adolescentem, od čeho je tento název odvozen? Co je typické pro toto období? K jakým změnám dochází?

Termín adolescence se odvozuje z latinského slovesa *adolescere* = dorůstat, dospívat, mohutnět. Poprvé bylo použito v 15. století jako termín, který označoval určité období života člověka. Označení „*adolescenti*“ bývá typické pro psychologii, v českém jazyce dochází k tomu, že se volně zaměňuje s označením „dospívající či dorost“ nebo také s širším označením „mládež“. Označení „dospívající či dorost“ je typické pro lékařské vědy, „mládež“ je charakteristická pro sociologii a pedagogiku. Je nutné upozornit na skutečnost, že konkrétní časové vymezení tohoto období se u jednotlivých autorů velmi různí. V evropské psychologii byla adolescence tradičně oddělována od pubescence. Pubescence je ohraničována časovým intervalem 11–15 let. Adolescence se většinou datuje od 15 do 20 (22) let. Počátek tohoto období je spojován s plnou reprodukční zralostí, ukončuje se obvykle tělesný růst. Pro ukončení adolescence nejsou již tato biologická kritéria podstatná, mnohem větší důležitost představují kritéria psychologická, kdy se dosahuje osobní autonomie, dále sociologická (role dospělého) a pedagogická, kdy se ukončuje vzdělávání a jedinec tak získává profesní kvalifikaci. Důležitou charakteristiku pro období adolescence tvoří její označení pro celé období mezi dětstvím a dospělostí (Macek, 2003, s. 9).

Podle Říčana (2004, s. 192–193) není zcela jednoduché jednoznačně ustanovit konec období adolescence. Za významné lze považovat vstup do povolání a s ním spojená první výplata. Rozdíl však určitý bude v tom, když mladá dělnice obdrží první výplatu o šest let dříve než začínající lékařka. Proto tedy není možné použít tento sociální předěl jako hranici období. Dosažení plnoletosti může představovat pro mladého člověka očekávanou událost, ale ve svém důsledku nehraje důležitou roli z hlediska duševního vývoje. Je možné zvolit dvacátý rok jako hranici tohoto období jaksi libovolně. U vysokoškoláků připočítáváme ještě tři roky, protože se předpokládá, že vysokoškolský student zůstává po dobu svého studia značně ekonomicky závislý

na druhých (většinou rodičích) a také jeho „žákovská“ role dále pokračuje. Je tedy zřejmé, že období adolescence se postupně prodlužovalo do vyššího věku, takže sem patří i začínající vysokoškolák. Ukazuje se dnes, že dosažení plné sociální zralosti se posouvá do stále vyššího věku, už např. jenom tím, že se zvyšuje počet vysokoškoláků, kteří se začínají stavět na vlastní nohy až po promoci, na druhé straně v oblasti sexuálního chování je začátek uspíšen.

Macek (2003, s. 10–11) představuje následující tři fáze adolescence a uvádí vývoj pojetí a vnímání adolescence od Aristotela až po J. J. Rousseaua:

1. časná adolescence: 10 (11)–13 let

2. střední adolescence: 14–16 let

3. pozdní adolescence: 17–20 let, popřípadě i mnohem déle. Na semináři o adolescenci pro univerzitní studenty ve věku 19–24 let je opakovaně zjišťováno, že zhruba polovina z účastníků se v období, kdy jsou na vysoké škole, cítí být spíše adolescenty.

Aristoteles (384–322 př. n. l.) se zabýval životem člověka, jeho periodizací, jejíž podstatou byly sedmileté cykly. Adolescence by tedy podle Aristotela patřila do třetí periody, věkově 14–21 let. Byla označována za svébytné období života. Člověk (muž) zakončuje svůj tělesný a pohlavní vývoj, dochází k formování charakteru, myšlení a rozumu. Měl by se věnovat studiu abstraktních disciplín, mezi které by patřily matematika, astronomie a teorie hudby. Ve středověké Evropě nebyl žádný výrazný rozdíl mezi dětstvím a adolescencí. Obě tyto etapy, jak adolescence, tak i dětství, nebyly chápány jako kvalitativně odlišné období od dospělosti, v nezávislosti na tom, jestli se jednalo o vnější charakteristiky (např. styl oblékání), anebo o požadavky na celkový životní styl. Velmi významným autorem, který položil první hlubší úvahy o adolescenci jako svébytném období, byl J. J. Rousseau (1712–1778). Vývoj člověka rozdělil do pěti stádií, adolescenci vymezuje mezi 15. a 20. rokem. Adolescenci považuje za dobu, kdy jedinec emocionálně dozrává, jeho sobeckost ustupuje a začíná se zajímat o druhé.

U přírodních kultur je adolescence spojena s různými rituály, které představují předěl mezi etapami lidského života. *„Mimořádně propracované jsou rituály australského kmene Karadjeri. Dvanáctiletý chlapec je pomazán lidskou krví. O dva týdny později se mu protkne nosní přepážka a do otvoru se vsune péro. Tím získává status nimamu. Po roce nebo dvou je podroben obřízce. Při tom se zpívá, tančí,*

účastníci se sami zraňují, rituálně pláčou. Mladík se stává mangu. Po dalším roce až dvou se provádí rituální naříznutí ústí močové trubice a krví z rány se na zádech zasvěcovaného namaluje předepsaný vzor. Tím získává mladý muž status djamununggur. V následujících letech se konají další rituály. Mladík jí předepsaná jídla, pronáší předepsaná slova, nosí předepsané oblečení. Vrcholem zasvěcení do tajemství kmene je několik let po svatbě účast na slavnosti, v jejímž průběhu smí mladý muž spatřit pimal, což jsou popsané dřevěné destičky – nejposvátnější předměty kmene.“ [35] (cit. dle: Říčan, 2004, s. 226)

Touto ukázkou jsem chtěla upozornit na to, jak období adolescence hraje důležitou roli u přírodních národů, jak lpí na tradicích a rituálech. Je jasné, že pro nás Evropany je takto popisovaný rituál zčásti překvapující a můžeme být tak trochu i zděšeni. Již ze samotného textu je krásně vidět, jak nejprve dvanáctiletý chlapec vstupuje na začátek své cesty k dosažení dospělosti. V druhé polovině textu už objevujeme slova jako mladý muž, mladík. Můžeme zde již pociťovat určitou změnu, která se od začátku s chlapcem stala. Jak je výše v textu napsáno, mladík provádí různé rituály, které jsou charakteristické pro jeho kulturu.

1.1.1 Kognitivní změny

V popředí zájmu kognitivní psychologie zůstává otázka, jak lidé dokáží vnímat informace, učit se jim, pamatovat si je a přemýšlet o nich. Kognitivní psycholog se zabývá tím, jak lidé vnímají různé tvary, proč dochází k tomu, že některé informace si lidé zapamatují, zatímco jiné zapomenou. Předmětem výzkumu kognitivního psychologa zůstává také to, jak se lidé učí jazyk, jak přemýšlejí při hře šachové partie nebo při každodenních problémech (Sternberg, 2002, s. 20).

Dle Vágnerové (2005, s. 333, 337–338) lze shrnout a poukázat na typické znaky způsobu myšlení dospívajících:

Dospívající je otevřený proměnlivosti různých možností. Jeho uvažování je již také více systematictější. Dokáže si již stanovit různé hypotézy a postupnými kroky je vyloučí nebo potvrdí. Uvažuje již o různých možnostech řešení. Dále se také rozvíjí flexibilita jejich myšlení, objevuje se u nich jistá experimentace s vlastními úvahami. Dospívající dokáže postupně abstraktně uvažovat. Objevuje zajímavé oblasti, které začínají být pro něho atraktivní. Začíná uvažovat nad spoustou věcí a uvědomuje si

smysl toho, co dělá, proč to dělá. U dospívajících začíná postupně převažovat abstraktní způsob myšlení. Dospívající chápou různé teorie a řeší problémy jiným způsobem než dosud. Formální logické operace lze nazvat i jako hypoteticko-deduktivní myšlení.

Dospívající dokážou pochopit obecnější pravidla a aplikují je na různé situace. Chtějí cítit určitou jistotu, proto také kladou důraz na jejich trvalou a bezvýhradnou platnost, z čehož vyplývá, že výjimky a kompromisy zásadně odmítají. Jejich radikalismus se jeví jako jakási obrana proti nejasnosti a mnohoznačnosti. Tento radikalismus lze pozorovat v tendenci dospívajících reagovat zkratkovitými generalizacemi, které nemají logickou strukturu. Příkladem může být věta: „Všichni učitelé jsou nespravedliví“, tato reakce vyplynula z uvažování žáka, kterému jeden učitel dal horší známku, než jakou očekával.

V tomto období nabývá větší diferenciaci v oblasti kognitivních schopností. U jednotlivých adolescentů se preferování různých způsobů uvažování liší. Na jedné straně jsou tu jedinci s převahou analytických schopností. Nezklamou ve školní práci, resp. ve studiu. Při vykonávání svého povolání však nemusí být vždycky úspěšní. Jejich přednost spočívá také na základě toho, že obvykle umí systematicky a přesně logicky uvažovat. Na druhé straně se objevují jedinci, u kterých převažuje praktická, sociální inteligence. Jejich úspěch spočívá na řešení běžných problémů, dokážou vycházet s lidmi, úspěšně ovládají své emoce. Ostatní je pozitivně přijímají, jsou oblíbení, často i spokojení. Ve škole či v profesi nemusí být úspěšní. Jejich myšlení se jeví více jako kontextuální.

Dle Říčana (2004, s. 200) se vyznačují adolescentovy úsudky určitou bystrostí, rychlostí, objevují se u nich samozřejmě i originální nápady, vše se snaží řešit přímočaře. Na druhou stranu se stávají více ukvapenějšími.

Dochází dále také ke změně charakteristiky krátkodobé i dlouhodobé paměti. Platí, že díky životním zkušenostem v souvislosti s přibývajícím věkem se zvyšuje i kvantita informací, které jsou uloženy v dlouhodobé paměti. Ve střední a pozdní adolescenci se ukazuje myšlení už jako méně absolutní, ale jako více relativní, vztahové a sebereflektující. Objevují se možná rizika, zvažují se důsledky, adolescenti mají tendenci rozmlouvat a prokonzultovat situaci s experty. Zdá se tak, že adolescenti se přibližují k uvažování dospělých, ale přece jenom jsou tu ještě jejich prožitky, vztahy, zkušenosti a cítí potřebu být v určité vztahové oblasti efektivní, stabilní a oceňovaní (Macek, 2003, s. 46–47).

1.1.2 Emocionalita

Emoce představují základní prostředek hodnocení, resp. sebehodnocení. Díky emocím jako hodnotícím nástrojům se orientujeme ve svém prostředí. Nereflektují pouze současný stav, ale jsou hodnocením, které je vztaženo k budoucnosti. Emoce jsou spojeny s našimi cíli, představují jeden ze způsobů naší interakce s prostředím. Již z výše uvedeného vyplývá, že emoce a kognitivní procesy stojí v těsném vztahu (Stuchlíková, 2002, s. 120).

Macek (2003, s. 48) přináší pohled I. S. Kona na emoční prožívání u střední a pozdní adolescence, kde na rozdíl od časně adolescence dochází ke stabilizaci emočního prožívání. Náladovost ustupuje a začíná převládat vysoká labilita. Mezi charakteristiky střední a pozdní adolescence patří extravertnost, menší impulsivnost, emocionální dráždivost a vyšší stálost. Ve střední adolescenci představují emoce a city v souvislosti s erotickou sférou života, estetické city a mravní cítění zvláštní význam. Mluví se o období „prvního vystřízlivění“, kdy člověk prožívá konflikt mezi reálnými a skutečnými představami a ideály. Je nutné zdůraznit, že všechny struktury temperamentu jsou dotvořeny v pubescenci, v adolescenci nedochází ke změnám typu temperamentu, dochází však k tomu, že se zesilují integrální vazby jeho elementů a tím je možné snadněji řídit vlastní reakce.

Dle Kona (1986, s. 94) se vyznačuje mladá generace ve vyjadřování citů tím, že je vysoce emocionální a současně ostýchavá a zdrženlivá.

1.1.3 Adolescentní hledání a budování identity

„Identita je však nepřetržitost získaného a dochovaného. Kdo jedno ztratí, ztratí i druhé. Ztráta identity je ztráta historie. Přítomnost nenahrazuje vazby k minulosti ani naději na to, co přijde.“ [3] (cit. dle: Bauer, 1997, s. 32)

Vývoj identity zůstává v popředí zájmu kromě E. Eriksona také např. M. Vágnerové, J. Langmeiera a D. Krejčířové nebo P. Macka.

Macek (2003, s. 18–20) připomíná a představuje E. H. Eriksona jako významného autora, který zavedl pojem identita do psychologie. Podle něho postupuje ontogenetický vývoj v osmi etapách (fázích). Přitom dochází k tomu, že v každé vývojové etapě vznikají nové jevy a vlastnosti, které v předcházejících vývojových

etapách neexistovaly. V útlém dětství vystupuje formální bazální důvěra proti nedůvěře, v raném dětství autonomie versus nejistota, v předškolním věku iniciativa versus vina, ve věku školním úkolová identifikace proti pocitu marnosti a podřadnosti. Všechny mají pak dále vliv při utváření identity (proti zmatku) v adolescenci. Dále Erikson zavedl pojem adolescentního moratoria. Člověk prožívá krizi identity, která je spojena se stavy úzkosti, pochybnostmi. Pouze v této oblasti se často experimentuje.

Vágnerová (2005, s. 413, 417) uvádí pojmy „předčasné uzavření identity“ a „difúzní identita“. Někteří adolescenti přijímají identitu na základě postojů, norem a přesvědčení svých autorit, především se jedná o rodiče, učitele, ale i důležité přátele. Dochází k tomu bez toho, aniž by člověk zažíval krizi identity. Erikson i mnozí jiní mluví v tomto případě jako o předčasném uzavření identity. Jedinec se nachází spíše v pasivní roli, neboť ve své podstatě převezme přijatelné varianty. Může se také stát, že jedinec není schopen vymezit vlastní identitu, začíná být nejistý ve vztahu k sobě samému. Nedokáže najít jakousi definici pro sebe sama. Není přesvědčený o svých názorech, nechá se snadno ovlivnit vrstevníky. Nedokáže přijmout zodpovědnost za svůj život. Uvedená varianta je označena Eriksonem jako difúzní identita, která se projevuje značnou nestabilitou a proměnlivostí.

Při experimentování se osvědčuje metoda pokusu a omylu, která nás přivádí na tu pravou cestu. Příkladem takového experimentování může být již těkavé střídání sportů a koníčků, dále různé experimenty v erotickém životě, s náboženstvím, s jógou. I v otázce náboženství adolescent zkouší, jak je schopen se sebeovládat, jestli se dokáže něčeho zříci ve prospěch jiného, jestli se odevzdá Kristu a jeho učení. Lze říci, že se experimentuje i na vysoké škole, v tom smyslu, že jedinec změní studijní obor na vysoké škole. Tento experiment lze považovat ještě za poměrně bezpečný (Říčan, 2004, s. 221–222).

Je důležité si uvědomit, že proto, abychom našli vlastní jedinečnost, je nutné se jasně odlišit od druhých. Nalézt tedy tuto jedinečnost se spojuje se snahou, aby bylo dosaženo větší samostatnosti, nezávislosti na rodičích a společenského uplatnění. Lze vyvodit, že mnohé negativní projevy a konflikty dospívajících s rodiči odrážejí nejistotu mladého člověka v otázce identity a představují jakousi obranu proti úzkosti. Můžeme si položit otázku, proč tedy dochází k těmto konfliktním momentům. Zjistíme, že hlavním cílem takového chování představuje úsilí, jak získat odezvu okolí a ujistit se o vlastní hodnotě (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 157).

E. Erikson vyjádřil termínem „psychosociální moratorium“ skutečnost, kdy mladistvý usiluje o to, aby zpomalil, zastavil vývoj a zastavil se na nějakou dobu ještě v období mládí, nedospělosti (Čáp, Mareš, 2001, s. 236).

V období adolescence se rozvíjí genderová identita. Pro rozvoj této identity je důležité nejprve shrnout, jak je vymezena mužská a ženská role. V podvědomí dospívajících dívek a chlapců je ženská role chápána jako méně imponující, zatímco mužská role je hodnocena jako výhodnější. Uváděné důvody ženské role jako méně imponující jsou především: menší fyzická síla, menstruace, riziko nechtěného těhotenství, budoucí role ženy (starosti o domácnost) a matky jako rodičky. Mužská role je pojmána jako výhodnější, neboť přináší větší privilegia i vyšší společenskou prestiž. Z hlediska biologického a sociálního pohledu není muž tolik omezován, zdá se být svobodnější a nezávislejší (Vágnerová, 2005, s. 422).

Chlapci jsou se sebou více spokojenější, nezažívají tak silně na rozdíl od dívek konflikt mezi budoucí profesionální kariérou a rodinným životem. Jejich orientace na dosažení žádoucí pozice, stejně tak i politická orientace představuje pro chlapce důležitou roli než pro dívky. Pro dívky v pozdní adolescenci je zřetelnější spíše orientace světonázorová a náboženská. Svoji identitu hledají často v interpersonálních vztazích, které mají nebo které očekávají. Mnoho studií utvrzuje, že v průběhu adolescence dochází k tomu, že se u dívek častěji než u chlapců rozvíjí dříve intimita než identita. U chlapců nejsou potvrzeny tyto souvislosti, proto tedy lze tvrdit, že intimita se vyvíjí paralelně s identitou (Macek, 2003, s. 65).

Na závěr této podkapitoly je nutné se také zmínit o problematice „já“ v postmoderní situaci. M. Petrušek ve své publikaci (Petrušek, 2007, s. 297) uvádí vývoj „já“. Nejprve pojednává o „romantickém „já“, které odmítá určitou závislost na institucích (církev, stát) a představuje „já“ vzpoury, „já“ odporu k dominanci. Dále „moderní „já“ je představitelem podstatných a hlubinných vlastností, které jsou ať už vrozené nebo získané. Posledním je „postmoderní „já“, které ztratilo schopnost i vůli tvořit vlastní identitu, odpovídá fragmentarizované kultuře, ve které se nedokáže samo najít.

1.1.4 Láska a sexualita dospívajících

Láska má velký význam. Přináší dospívajícím důvěru, která se zakládá na vzájemné otevřenosti a svěřování. Objevují se tedy i kamarádké vztahy jako důkaz toho, že je jedinec někým přijímán, že se může na někoho spolehnout. Každý tak získá od druhého spoustu informací o sobě, jistou cenu představuje skutečnost, že je možno dospět k poznání, že oba kamarádi či kamarádky poznají, že oceňují na tom druhém právě to, že se od nich odlišuje. Rodiče v tomto případě nemohou svým dětem pomoci (Friedenberg, 1967, s. 30).

Dle Vágnerové (2005, s. 386) první sexuální styk představuje určitý význam v sociální oblasti, neboť posiluje prestiž jedince v adolescentní skupině. Uvádí se, že dvě třetiny českých teenagerů hledí na osmnáctiletého člověka, který nemá žádné sexuální zkušenosti, jako na zcela normálního, 43% adolescentů se přiklání k názoru, že je to důkaz jeho pevného charakteru. Na druhé straně se může stát, že se jedinec, sexuálně nezkušený, může stát terčem vtipů, ba i výsměchu.

Je rozdílné, jak dívky versus chlapci hodnotí z psychologického hlediska sexuální prožitky. U dívek je chápán koitus jako prostředek na rozdíl od chlapců, pro které představuje dosažení sexuálního uspokojení jednoznačně cíl. Stává se tedy, že dívky při prvních stycích obvykle nejsou spokojeni ve smyslu dosažení vyvrcholení, bývají pak často zklamané prvními sexuálními zkušenostmi, objevuje se u nich nejistota, pocit viny. U chlapců se tento aspekt nevyskytuje, sex je pro ně uspokojující už sám o sobě. Nespojují si ho výhradně s citovým vztahem. Proto také je zřejmé, že pro chlapce je někdy obtížné porozumět významu dívčího chování (Vágnerová, 2005, s. 426–427).

Na základě výzkumu P. Weisse a J. Zvěřiny (2001, s. 37–39), který byl realizován u 2003 respondentů (z toho u 1002 mužů a 1001 žen), vyplývá, že 22,2% mužů mělo první soulož ve věku 18 let, dále pak 19,7% mužů ve věku 17 let. Kolem dolní hranice věku 13 let a méně se uvádí 2,2% mužů, naopak v horní hranici věku 23 let a více je zaznamenáno 6,8%. Lze tedy shrnout, že nejčastějším věkem při prvním pohlavním styku je 17. a 18. rok života. U žen se uvádí také osmnáctý věk, kdy nejvíce žen prožívalo první sexuální styk, tedy 23,8%, následně pak 23,1% žen ve věku sedmnáctého roku. V dolní hranici 13 let a méně je uváděno 0,5% žen a v horní hranici 23 a více let se jedná o 5,9% žen. Z těchto statistických údajů si lze povšimnout obrovských individuálních rozdílů v tempu vývoje. Na jedné straně si můžeme

všimnout, že se tu objevuje již pozoruhodné procento zkušených patnáctiletých až osmnáctiletých, ale na druhé straně je možné poukázat na pozoruhodné procento nezkušených vysokoškoláků.

V pozdní adolescenci bývají partnerské vztahy stabilnější a také dlouhodobější. Podle M. Kloudové není však stabilita vztahu jednoznačně pozitivním znakem. Stabilita vztahu se vyskytuje ve spojení s věností jako morální hodnotou, s prevencí proti onemocnění AIDS, s prohloubením intimity a zodpovědnosti na jedné straně. V protikladu se jeví zejména rodičům tento dlouhodobý vztah jako něco negativního, protože v něm vidí nebezpečí ve formě gravidity, nechtěného rodičovství a časného sňatku (Macek, 2003, s. 61).

Edgar Friedenberg ve studii *Dospělost bez dospívání* poukazuje na možné obavy dospělých o pohlavní život mládeže, co se za jejich obavami skrývá:

„Dospělým ani tak nevadí pohlavní život mládeže, jako to, že jejich sexualita v nás může vyvolat velmi hrozivé pocity. Někdy to jsou pocity sexuální: běžný stereotypní obraz „teenagerů“ mívá mnoho neskrývaně chlípných rysů: texasky jako ulité, provokativní držení těla, představa, že se v studentských klubech odehrávají kopulace tak soustavně, že to odporuje zákonům přírody.“ [6] (cit. dle: Friedenberg, 1967, s. 113)

1.2 Socializace v adolescenci

1.2.1 Vymezení pojmu socializace

Dle Giddense (1999, s. 39) můžeme socializaci charakterizovat jako proces, který zahrnuje vývoj jedince od narození, tedy od stádia bezmocného novorozence, až po osobu, která si dobře dokáže uvědomovat sebe samu a orientuje se ve vlastní kultuře.

Podle Heluse (2007, s. 71) můžeme socializaci charakterizovat jako proces, kdy dochází k utváření a vývoji člověka na základě působení sociálních vlivů a jeho vlastních aktivit. Člověk se tedy začleňuje do mezilidských vztahů, aby našel své místo, postavení, porozumění, aby se mohl rozvíjet, uplatňovat a najít smysl svého života. Dále se člověk zapojuje do společných činností, kdy s druhými vytváří společenství, vedle svých osobních cílů uskutečňuje i cíle společné. V neposlední řadě se člověk

integruje do společensko - kulturních poměrů, ve smyslu začleňování se do pospolitosti všech, kteří sdílí určité hodnoty, cíle, zachovávají a respektují určité normy, zásady, zvyklosti.

V rámci primární socializace si dítě osvojuje základní návyky bezprostředně v rodině. Dochází zde k utváření svého „Já“, které je postupně chápáno jako vědomí vlastní identity, které je odlišné a oddělené od druhých (Havlík, Kořa, 2002, s. 45).

V návaznosti na tuto primární socializaci se tu objevuje další společenská instituce, škola, a později pracovní organizace. Socializace představuje důležitý moment, protože si jedinec osvojuje určité sociální role. Sociální role jako způsoby chování očekává sociální okolí od jedince z hlediska jeho věku, pohlaví a společenského statusu (Nakonečný, 1999, s. 57–58).

Je nutné se zmínit o zvnitřnění, nebo také interiorizaci požadavku, sociální normy, role. Je to okamžik, kdy jedinec je schopen a chce sám, i bez vnějšího pobízení či kontroly, dodržovat požadavek, normu, řídit se rolí. Tato skutečnost představuje důležitý moment ve vývoji charakteru, svědomí a morálních aspektů osobnosti (Čáp, Mareš, 2001, s. 58).

Ve společnosti existují různé zákony, jedinec se setkává s různými pravidly, které se snaží dodržovat, anebo je porušuje. Již Aristotelés dokazuje důležitost zákonů: „ (...) ; neboť žítí uměřeně a zdrženlivě jest přemnohým nepříjemné, zvláště lidem mladým. Proto jejich výchova a zaměstnání musí býti uspořádány zákony; potom jim to nebude nepříjemné, poněvadž se to stane zvykem.“ [1] (cit. dle: Aristotelés, 1996, s. 270)

Můžeme říci a shrnout, že cílem socializace zůstává vytvoření takové osobnosti, která uzpůsobí své chování takovým způsobem, jako by byla neustále pod stálým sociálním dohledem, pod stálou kontrolou (Kohoutek, 1998, s. 5).

1.2.2 Socializační činitelé

V dnešní době již nevládnou stroje, neuslyšíme jejich rytmus, nýbrž jejich roli přebírají média a jejich „digitální pulz“. Mediální společnost začíná postupně zasahovat do našich životů (Marci-Boehncke, 2007, s. 166).

Již z výše zmíněného je nutné si připomenout, jak na jedince působí masové sdělovací prostředky, počítačové sítě apod. Jedinec tak žije ve společnosti, kde na něho působí i takzvané existenční znaky doby. Mluví se o masovém člověku. Tento vliv v rámci socializace je značně velký, důsledky je možné pak vyvodit. V první řadě dochází k zániku individuálních rozdílů a dochází ke ztrátě osobního výrazu (Bauer, 1997, s. 40).

Jak zdůrazňuje Bauer (1997, s. 22), tím, že děti a mládež sedí před obrazovkou a sledují počítačový svět her, dobrodružství, válek a kosmických bitev, připravují se na svět bez lidí, mezilidských vztahů.

Je nutné se také zmínit o reklamě jako důležitém prostředku, který ovlivňuje mladého jedince v rámci socializace. Reklama je vytvářena s cílem zaujmout jedince, přebírá některé poznatky z oblasti psychologie a sociologie. Nelze tedy neupozornit na možný vliv reklamy na mladého člověka. *„Mladý člověk prožívá úzkost z možné izolace, vyčlenění ze skupiny vrstevníků, neúspěchu u opačného pohlaví apod. Reklamní sdělení s tímto rozpoložením pracují a prezentují některé výrobky a služby jako pojistku proti neúspěchu v socializaci. A tak reklama například tvrdí, že s některými sušenkami člověk nikdy není sám (jen první z nich rozdrtí mezi zuby, dveře se rozletí, temný pokoj se rozzáří a je rázem plný vrstevníků ...).“* [26] (cit. dle: Mičienka, Jiráček, et. al., 2007, s. 245)

Pro osobnostní rozvoj dospívajících představují důležitou roli především sociální skupiny jako je rodina (rodič jako partner), škola (školní úspěšnost jako podmínka pro přijetí do vyšší školské instituce), volnočasové instituce (rozvoj schopností a dovedností) a také vrstevnická skupina, která funguje jako zdroj potřebné emoční a sociální opory (Vágnerová, 2005, s. 347).

Sourozenci také působí během socializace adolescenta. Není-li příliš věkový rozdíl mezi sourozenci, představují sourozenci pro adolescenta příslušníka jeho generace, který má podobné potřeby, zájmy, postoje, vyjadřuje stejnou adolescentní kulturu. Sourozenci mají také určitý podíl na rodinné socializaci. Uvádí se, že nejvíce negativní z hlediska vzájemných vztahů je věkový rozdíl dva až tři roky. Jako optimální se ukazuje minimální věkový rozdíl (jeden rok a méně) nebo velký (čtyři a více). Na základě výzkumů V. Seltzerové mají vliv na dospívající ve větší míře starší sourozenci. Umožňují tak přechod ke světu dospělých a také od dospělých směrem k dospívajícím. Jestliže adolescent vnímá svoje starší sourozence spíše jako členy

rodiny než jako příslušníky určité vrstevnické skupiny, vliv rodičů je výrazně posílen. V opačném případě vliv rodičů výrazně klesá. Mladší sourozenci nepředstavují takový vliv (Macek, 2003, s. 56).

Je nutné se zmínit o fenoménu, který je nazýván „*subkultura mládeže*“. Jedná se o relativně svrchované a specifické období života adolescenta. Dospívající nemají potřebu, ani nijak zvlášť nepociťují, že by se měli začlenit do společnosti dospělých. Vytvoří si svůj vlastní prostor, kde se mohou realizovat, začnou preferovat určitý styl oblékání, specifickou hudbu, jazyk, užívají slang a specifické výrazy, aby získali status a prestiž ve vrstevnické skupině. V případě, že adolescent uslyší v neznámém prostředí „svůj slovník“, nalézá člověka jemu blízkého, cítí se tak, že patří do určitého společenství. Také tento specifický slovník představuje určitou hodnotovou orientaci, tím, že ho jedinec používá, tím vytváří určité podmínky pro hodnocení vztahů, chování a konkrétních situací. Hudba představuje důležitý moment v subkultuře mládeže. Pomocí hudby lze vyjádřit hodnoty, názory a pocity adolescentů. Ve společnosti je řada možností, kam jedinec může vyrazit za hudbou jako např. koncerty, festivaly, diskotéky atd. Dochází zde k různým seznámením, sblížování, ale také je to příležitost k seberealizaci, potvrzení vlastní hodnoty, sociální prestiži (Macek 2003, s. 38–41).

Závěrem je možné zdůraznit rozdíl mezi tím, kdo zastává primární roli během socializace jedince. Podle Bruckmanna (1989, s. 43) je zejména důležité včas zapojit jedince do společnosti, kde hlavní odpovědnost nesou rodiče a domov, který společně vytváří. Není možné tuto zodpovědnost přesunout na školu.

1.3 Generace proti generaci

Adolescent vystupuje již jako všestranně a také citově zkušenější, vzdělanější a vážnější jedinec. Uvědomuje si, že přijde doba, kdy si bude muset jako dospělý zařídit svůj vlastní život, přijmout zodpovědnost. Život rodičů je hodnocen adolescenty jako prázdný, zmařený, kdy jejich zájmy se ukazují jako nudné, neustále se starají o zbytečné věci. Samozřejmě se objevují i adolescenti, kteří neprojevují revoltu vůči svým rodičům. Jako hodní chlapci a hodné dívky setrvávají v dětsky přimknutém vztahu s rodiči. Zásadním momentem představuje okamžik, jak se rodiče zachovají k revoltujícím postojům svých adolescentů. Ukazuje se, že nechat své adolescenty mluvit, nezajímat se o ně, ať si tedy myslí, on je život naučí, není optimální. Naopak

adolescent cítí potřebu a chce, aby rodiče hájili svůj způsob života, své názory, neboť dospívající potřebuje slyšet kritiku rodičů. Přece jenom rodiče vystupují jako dospělí jedinci, kteří už mají více zkušeností, lidově řečeno „znají život“ (Říčan, 2004, s. 213).

Rakouský etolog Konrad Lorenz označil tuto tendenci, kdy dospívající odmítají automaticky přebírat hodnoty a normy chování dospělých a raději hledají něco lepšího i mezi svými vrstevníky, jako adolescentní neofilii. Domnívá se, že takový přístup má genetické odůvodnění. Dospívající odmítá hodnoty, které uznávají jeho rodiče, zdají se mu příliš zastaralé. Nedochozí k tomu, že by dospívající tyto hodnoty obecně popřel a odmítnul, ale má potřebu sám se přesvědčit o jejich významu a na základě svých vlastních zkušeností a úvah dokáže uznat a přiznat si jejich platnost. Nedochozí k tomu, že by se dříve zafixované hodnoty ztratily, i přesto, že došlo ke skutečnému rozchodu s rodiči. Mohou zůstat na úrovni vědomí, ale také i mimo vědomí, také lze předpokládat, že alespoň zůstanou ve své negaci jako pokus o opačné řešení životního programu (Vágnerová, 2005, s. 358).

Dle Friedenberga (1967, s. 112) dochází k tomu, že dospělí přikládají chování mladých své vlastní obavy a naděje a promítají do nich své vlastní konflikty, hodnoty a úsilí. Již z toho vyplývá, že dospělí se snaží u svých dětí dosáhnout svého cíle, ale ve skutečnosti dosáhnou pravého opaku. Uvědomují si svůj věk, mohou pociťovat určitý nedostatek, protože už nejsou mladí jako jejich děti, a proto se snaží mladým lidem přiblížit. Promítají do nich své cíle, ideály, hodnoty.

P. Macek uvádí ve své publikaci (Macek, 2003, s. 54) výzkum H. Grotevanda a C. Coopera, který dokazuje, že je méně konfliktů mezi potomkem a rodičem stejného pohlaví. Ukázalo se, že chlapci prokazovali silně vyvinutý pocit vlastní hodnoty díky tomu, že měli otce, kteří je vysoce chválili a častěji souhlasili s jejich názory. Také během plánování rodinné dovolené byli otcové spíše v pasivní roli a poslouchali názory svých synů. Na druhé straně otcové dcer, u nichž převládal vysoký pocit vlastní hodnoty, se vyjadřovali a projevovali k dalším členům rodiny, často měli opačné názory než jejich dcery a manželky. Matky se v tomto případě projevovaly přímo, ale přesto přizpůsobovaly podle něj své chování.

Již odedávna se problematikou generačního konfliktu zabývali mnozí myslitelé. Již samotný velký filosof Aristoteles se ve své knize zmiňuje: „*Rodiče totiž milují své děti jako část své bytosti, děti pak své rodiče jako svůj původ. Rodiče však*

více znají to, co z nich pochází, než zrozcenci to, že z nich pocházejí, a více lne ploditel k svému plodu než plod k svému ploditeli.“ [1] (cit. dle: Aristotelés, 1996, s. 218)

I. S. Kon uvádí ve své publikaci (Kon, 1986, s. 69–70) příklad konfliktu mezi otcem a synem v komedii Nefelai (Oblaka) od Aristofana, kdy otec jako počestný občan prosí svého nerozváženého dlouhovlasého syna, aby zazpíval nějakou píseň od starších autorů, ale syn odmítá se zdůvodněním, že tito básníci jsou už velmi zastaralí a, převedeno do dnešní řeči, nemoderní.

2 Postoje a hodnoty

2.1 Hodnota a její druhy, hodnocení, postoje

„Hodnota je to, o co se má člověk snažit, co stojí za to, aby se stalo předmětem chtění.“ (František Krejčí) [20] (cit. dle: Kučerová, 1996, s. 43)

Hodnota může být vnímána jako něco důležitého v životě člověka. Podle ruského psychologa V. Leviho (1981, s. 33) je vztah mezi hodnotami a důležitostmi vyjádřen tak, že vnitřní hodnoty člověka a významy, které jim přiřazuje, představují různé skutečnosti, ale vyjadřují určitou vzájemnost a spjatost. Hodnotu lze pojímat jako uvědomovanou důležitost, na druhé straně důležitost je vnímána jako podvědomě akceptovaná hodnota.

Hodnoty mohou mít různou podobu, ve smyslu poznatkové, sociální, morální, ideologické, estetické, náboženské, majetkové, mocenské či jiné podoby. Hodnoty představují důležitou součást motivačních dispozic (Hoskovec, 2002, s. 67) .

Problematikou hodnot se zabývá jak psychologie, sociologie, pedagogika, ale také i filosofie (axiologie = z řec. axiá = hodnota, cennost), estetika, antropologie a další. Podíváme-li se na velké i malé společenské skupiny, kteří se navzájem integrují, najdeme i jejich odlišnosti především v tom, co oni sami pokládají za důležité a žádoucí, liší se tedy svými hodnotovými orientacemi, postoji, programy a manifesty (Kučerová, 1996, s. 45–46).

Dle Hartl, Hartlová (2000, s. 192) je hodnota (value) chápána jako vlastnost, kterou jedinec klade určitému objektu, situaci, události nebo činnosti, zároveň s tím dochází k uspokojování potřeb, zájmů. Formuje se a rozrůžňuje se v procesu socializace, stává se součástí společenského vědomí. Můžeme ji dělit např. na pozitivní nebo také na to, co je žádoucí, a negativní nebo také nežádoucí, dále na absolutní a relativní, přímou a nepřímou. Podle obsahu lze hodnoty rozdělit na estetické, etické, logické a jiné. Hodnoty lze také chápat jako určitý projev kultury společnosti.

Rosenzweig (1991, s. 9–14) zobrazuje hodnoty z pohledu historického vývoje lidského nazírání na svět a život. Dále autor rozlišuje primární a sekundární hodnoty, hodnoty osobního a výrazně společenského rázu:

První, kteří se v evropské části zabývali problematikou životních hodnot, byli starověcí Řekové. Již aténský filosof Platón vymezil ty nejvyšší hodnoty lidského života

jako jsou pravda, dobro, krása. Tyto hodnoty existují samostatně v ideálním světě. Náš pozemský život zůstává pouze odrazem těchto hodnot. Je možné se k nim nanejvýš přibližovat. Na druhé straně Aristoteles stanovil za největší životní hodnotu spravedlnost, z které je možné odvodit i další hodnoty. Vysoce oceňuje statečnost, štěrnost, velkorysost. Důležitou hodnotou zůstává i správný úsudek. I dnes lidé užívají označení „epikurejec“. Tímto označením je myšlen ten, kdo vyhledává smysl života v různých požitcích hmotného rázu. Původní myšlenka se vyvíjela u řeckého filosofa Epikura, který hledal nejvyšší dobro člověka, které spočívalo v pocitu uspokojení, klidu, radosti ze života, v momentě, kdy člověk nepocítuje strach z vnějšího světa a žije v rozumném klidu mysli.

Dalším důležitým obdobím, které přineslo nové hodnoty a představy o smyslu života, bylo křesťanství. Důraz byl kladen především na rovnost všech lidí před Bohem, bez rozdílu pohlaví, ras, národů a sociálního původu. Všichni se zodpovídají za své činy jednomu osobnímu Bohu. Vlastní svědomí hraje důležitou roli. Křesťanství vytváří obraz člověka, který se obrací k vlastnímu nitru a hledá cestu k vlastnímu sebezdokonalování.

Na přelomu 18. a 19. století se objevují ve Velké francouzské revoluci tři velké lidské hodnoty: rovnost – volnost – bratrství. V závěru je nutné se také zmínit o Tomáši Garrigue Masarykovi, který kladl na první místo mezi životními hodnotami pravdu.

Hodnoty lze rozdělit na hodnoty prvotní, primární, které hrají bezprostřední význam pro uchování našeho života (zdraví, dostatek prostředků k obživě, pocit bezpečí v domově, společný život s druhými lidmi). Sekundární, druhotné hodnoty hrají důležitou roli v našem životě, ale jsou podmíněny zajištěním hodnot prvotních. Řadí se k nim např. příjemná zábava, cestování, moderní oděv.

Dále lze rozlišit hodnoty, které jsou zaměřené spíše k osobnímu, individuálnímu životu, k vlastnímu chování a jednání (poctivost, čestnost, pravdomluvnost, štěstí), a hodnoty výrazně společenského rázu, které se vztahují k našemu životu mezi druhými lidmi ve společnosti. Jedná se především o hodnoty: osobní a občanská svoboda, svoboda projevu, svoboda svědomí a vlastního politického názoru. Objektivním výrazem těchto hodnot jsou zákony.

Hoskovec (2002, s. 68) uvádí výběr hodnot a popis k těmto hodnotám. Mezi hodnoty uvádí altruismus jako pomoc těm, kteří mají obtíže, dále mluví

o autonomii, autoritě, ekonomické odměně, která je vysvětlena jako dosažení zisku. Pod hodnotou „autonomie“ si lze představit schopnost rozhodovat se a dosahovat cílů podle vlastních představ, tedy zastávat vlastní úsudek a hájit svoji nezávislost. Mezi další hodnoty autor uvádí estetiku, fyzickou zdatnost, kulturní identitu, náboženství, osobní zdatnost. Také hodnota jako „kulturní identita“ představuje důležitý okamžik, kdy se jedinec cítí být příslušníkem určité kulturní skupiny. Pod hodnotou osobní zdatnost je možné si představit rozvoj své osobnosti či její růst nebo také její seberealizace. Dále jsou uváděny další hodnoty jako sociální vztahy, prostředí, postup, potomstvo, prestiž, předkové, riskování, rodina, tvořivost, vzdělání, životní styl.

Mikšík (2001, s. 75) představuje ve své publikaci některé myšlenky psychologa Viktora Emila Frankla, který rozlišuje tři kategorie možných hodnot a zdůrazňuje důležitost realizace lidské hodnoty každého člověka:

1. **Tvůrčí hodnoty** – realizovány pouze činností, snažení, abychom něco uměli, vytvořili;
2. **Zážitkové hodnoty** – uskutečnění v prožívání, realizovány na základě toho, jak samotný jedinec přijímá svět do Já, např. v ponoření se do krásy přírody nebo umění;
3. **Postojové hodnoty** – realizace prostřednictvím osobního postavení k otázce omezenosti jedince života, k nezměnitelnému osudu tím, vyrovnání se a naložení s tímto osudem.

V. E. Frankl zdůrazňuje, že povinností člověka zůstává realizace své lidské hodnoty do posledního okamžiku své existence. Již ze svého původu jako člověk nese každý jedinec odpovědnost vůči hodnotám. Má tedy význam i to, že lidský život je možno naplňovat nejenom radostmi, ale dokonce i utrpením. Osud, ve kterém člověk zažívá mnoho utrpení a soužení, mu dává mnohdy více než samo dosažení úspěchu.

Horák (1996, s. 9) poukazuje na možná další klasifikační schémata hodnot. Je možné rozlišit hodnoty faktické, které lze pozorovat jako preference, hodnocení a přání lidí, dále pak systematické, které spočívají na tom, že hodnotíme věci ne tak, jak jsou, ale jaké bychom je chtěli mít, normativní, jejichž základ, jak již samotný název napovídá, bude spočívat v normách a v neposlední řadě intristické.

Podle slovenského psychologa Gráce (1979, s. 40–41) existují čtyři kategorie hodnot:

- 1) **Hodnoty nepoznané** existují v reálné anebo ideální podobě ve společenských skupinách. Subjekt si je ještě neosvojil. Příkladem může být Beethovenova sonáta, která představuje hodnotu i bez toho, aniž by vzbudila u někoho příjemný zážitek.
- 2) **Hodnoty poznané, ale neuznávané** představují takové hodnoty, které jedinec ve svém společenském prostředí pozná a ví, že v určitém společenském prostředí mají uznávanou platnost, ale jedinec sám osobně nemusí být takového názoru a osobně tyto hodnoty nemusí přijmout za své.
- 3) **Hodnoty uznávané, ale neželané** (= nežádoucí) jsou uznávány celou společností, ale člověk se jimi neřídí. Člověk může ocenit určitý umělecký výkon, ale osobní přitažlivost k těmto hodnotám je nízká. Uznáváme např. smělost, ale v případě, kdy je náš život ohrožen, odmítáme ji.
- 4) **Hodnoty želané (přitahující)** dokážou jedince podněcovat, protože obsahují motivační podtext. Zřetelně při nich projevuje moment osobního cíle nebo ideálu. Řídíme se jimi.

Setkáme se i s rozlišením hodnot na autotelické, heterotelické a hypertelické. Autotelické hodnoty jsou odvozeny z řeckého autos – sám, telos = cíl, účel. Tyto hodnoty kladou důraz na vlastní „já“. Heterotelické hodnoty se zaměřují k druhým, opět odvozeno z řeckého heteros = druhý). Hypertelické hodnoty, z řeckého hyper = nad, směřují k nadosobním cílům, k ideálům (Kohoutek, 2000, s. 129).

Kučerová (1996, s. 70–78) uvádí klasifikaci hodnot podle M. Zbořila na:

1. **hodnoty kognitivní** - poznání
2. **hodnoty eudaimonistické** – blaženost
3. **hodnoty morální** – mravnost
4. **hodnoty estetické** – krása, láska
5. **hodnoty náboženské**.

Dále dle Kučerové je možné rozdělit hodnoty **do tří dimenzí**:

1. hodnoty přírodní

- a) hodnoty vitální, životní – potřeby přírodní podmíněnosti, zdraví, zdatnosti, svěžesti, tělesného blaha a uspokojení smyslů. Jsou pocíťovány nejintenzivněji, život představuje pro člověka dar, velkou cenu, život vystupuje jako základní podmínka veškeré existence a samozřejmě také jako možnost, šance. Je zřejmé, že život sám o sobě je důležitým předpokladem pro to, aby bylo možné realizovat všechny hodnoty.
- b) hodnoty sociální – na základě přirozeného vztahu člověka k druhým lidem a také k sobě samému, patří sem: asociace, družnost, vzájemnost, člověk chce milovat a být milován, hodnotami jsou tu žádoucí mezilidské vztahy a city.

2. hodnoty civilizační

Jsou předpokladem a výsledkem společenské organizace (rodina, stát, právní zřízení). V rámci komunikace se mluví o řeči, písmu a jiných prostředků, pomocí kterých se šíří informace. Další oblastí je výroba a směna, do které lze zařadit techniku a ekonomii. V neposlední řadě se jedná také o společenské poznání (kolektivní zkušenost, věda). Člověk díky těmto hodnotám není bezprostředně závislý na přírodě, tyto hodnoty vytváří materiální kulturu, díky které se může člověk seberealizovat.

3. sféra duchovních hodnot

Je dána kulturou a lidskou osobností, kde člověk na základě své potřeby hledá podstatu a smysl věcí, řád jeho života, pokouší se najít pravdu, dobro, krásu. Duchovní hodnoty vystupují v souvislosti s morálkou a mravností (sebeřízením), s formováním podle zákonů krásna a umění (sebevýrazem), také důležitou roli hrají světový a životní názor, náboženství a filosofie.

V duchovních hodnotách lze vidět hodnoty ideální, je možné k nim zařadit poznatky a vědomosti, normy a principy, ideje a ideály. Norma je potom něco, co ukládá, že se má něco stát a konat. Nevyskytuje se sama o sobě, ale je vždy spojena vždy s nějakým účelem, který představuje pro nás hodnotu. Příkladem může být např. čistota, pořádek. Normy pak jsou: Buď čistotný, pořádný! Nejvyšší účely norem a také veškeré naší činnosti jsou ideály. Ideály, ideální hodnoty člověka mobilizující a inspirující, dávají smysl lidské existenci, jsou výtvozem citu, vůle a rozumu.

Dle Kučerové je nutné upozornit na to, že v základu procesu, kdy si člověk vytyčuje určité hodnoty, stojí vždy v popředí jeho potřeba. Ke každé potřebě, kterou člověk má, však nelze přiřadit určitou hodnotu. Hodnoty vystupují jako rozmanitě zastupitelné a zaměnitelné. Ve vztahu potřeby a hodnoty lze najít určité propojení, platí však, že tutéž potřebu lze uspokojit v různých hodnotách a táž hodnota může uspokojovat různé potřeby.

Bauer (1997, s. 8) upozorňuje na skutečnost, že popíráním lidské hodnoty a tím i vyššího Já dochází k prázdnotě a nejistotě, které jsou v důsledku toho nahrazeny pseudohodnotami, které nahrazují jistotu. „Být úspěšný“ se stává cílem, člověk se snaží dosáhnout tohoto cíle. Z úspěchu se vytvoří droga, pomocí které se má uskutečnit přeměna nejistoty v jistotu. Z toho tedy vyplývá, že úspěšný člověk stojí zdánlivě na pevné půdě jistoty.

Petrusek (2007, s. 18) poukazuje na skutečnost, že existuje tzv. fenomén: „*patologie významu*“, což lze vysvětlit tím, že dochází ke stavu, kdy mizí význam, cíl, smysl a hodnota.

Hodnocení (appraisal, assesement, evaluation) představuje charakteristiku či klasifikaci exaktně nezměřitelných jevů v diagnostice osobnosti. Je nutné upozornit, že je tu vždy ten, který hodnotí, tedy jakýsi hodnotitel a s ním spojené jeho hodnotící soudy. Proto je nutné brát v úvahu, že součástí hodnocení jsou vždy subjektivní vlivy hodnotitele (Hartl, Hartlová, 2000, s. 191).

Postoj lze charakterizovat jako získaný motiv, který vyjadřuje vztah jedince k určitému objektu, k věci, lidem, činnosti, skupině, události, ideji apod. Každý člověk vyjadřuje svůj určitý postoj např. k přírodě a životnímu prostředí, určité menšině v příslušné zemi, určité kulturní tradici, ale také určitému druhu zábavy, sportu. Je zřejmé, že se lidé liší ve svých postojích (Čáp, Mareš, 2001, s. 149–150).

Postoje jsou relativně stálé, mají tři složky. První z nich je **afektivní (citová)**, dále pak **kognitivní (poznávací)** a poslední **konativní (behaviorální)**. Postoje lze měřit a analyzovat podle vztahu k hierarchii hodnot. Dělí se na citové a poznávací, kladné a záporné, verbální a neverbální, skryté a zjevné, silné a slabé, soudržné a nesoudržné, vědomé a nevědomé, individuální a skupinové, stálé a proměnlivé (Hartl, Hartlová, 2000, s. 442).

Nakonečný (1995, s. 118–119) vymezuje vztah postojů k hodnotám, zabývá se funkcí postojů a uvádí jejich základní vlastnosti:

Je nutné tedy upozornit, že vztah k hodnotám je tvořen obsahem postojů. Proto je tedy možné vymezit pojem postoje jako hodnotící vztah. Z pohledu subjektivní významnosti je možné rozlišit centrální a okrajové postoje. Centrálními postoji rozumíme takové, které se týkají významných objektů (rodiče, zaměstnání, daňová politika státu), okrajové jsou méně významné (zahraniční politika Indie, vedoucí místního školského úřadu). Psychologicky důležitým motivem je funkce postojů. Mohou pomáhat upevňovat sebevědomí, přispívat také k sebevyjádření, sebeospravedlňování, mohou překonávat nejistotu a úzkost.

Mezi základní vlastnosti postojů patří:

1. **komplexnost** – tuto vlastnost lze vysvětlit tím, že postoj má kognitivní, emotivní a snahové prvky;
2. **konzistence** – větší či menší soudržnost, vzájemná podpora uvedených prvků;
3. **konsonance trsu postojů** - postoje vytvářejí určité kategorie, resp. trsy. Tyto trsy se vyznačují jistou mírou konsonance postojů. Příklad nám pomůže vyjasnit toto tvrzení. Jestliže zastává někdo pozitivní postoj vůči náboženství, neznamená to, že musí mít nutně také pozitivní postoj vůči církvím, může zastávat antiklerikální postoj, v případě, že má tento postoj, není možné, aby měl kladný vztah např. k církevnímu školství, pokud však tomu tak je, lze to označit za disonantní.
4. **rezistence postoje vůči změně** – centrální a extrémní postoje jsou více odolnější vůči vlivům, které působí na jejich změnu;
5. **intenzita postoje** – chápání konkrétního postoje jako pozice v určité spojitosti od extrémně kladného přes neutrální až k extrémně zápornému hodnocení. Pro příklad lze uvést verbálně vyjadřované postoje např. „naprosto souhlasím“ nebo „umělé potraty musí být bezpodmínečně zakázány“.

2.2 Hodnotová hierarchie, hodnotová orientace a jejich rozbor

Hartl, Hartlová (2000, s. 187–188, 377) uvádí definici hodnotové hierarchie a hodnotové orientace:

- Hodnotovou hierarchii (value system) lze charakterizovat jako uspořádání systému hodnot podle důležitosti. Vymezuje nejobecnější postoje, životní styl a morálku každého člověka.
- Hodnotová orientace (value orientation) je definována jako vztah člověka k souhrnu materiálního a duchovního bohatství a ideálů společnosti. Je nutné podotknout, že tento vztah je relativně stálý, sociálně podmíněný a volitelný. Člověk na toto „bohatství a ideály“ nahlíží jako na předměty, cíle nebo prostředky, pomocí nichž uspokojuje životní potřeby.

V samotném pojmu hodnotová orientace je možno najít vysvětlení příčin lidské činnosti, proč lidé jednají tak a ne jinak. Hodnotovou orientaci je možno chápat jako vzájemně se ovlivňující proces orientace hodnotami a orientace na hodnoty. Každý jedinec si již částečně tvoří sám hodnotovou orientaci, ale na druhé straně se jedinec setkává s již existujícími hodnotami sociálních skupin a jednotlivců, se kterými přichází do kontaktu a na jejichž činnosti se podílí (Horák, 1997, s. 21).

Mikšík (2001, s. 76) uvádí známou typologii hodnotových orientací dle Eduarda Sprangera, který rozlišuje tyto typy:

- a) **teoretický**, záměrem je poznání pravdy, hodnotou je poznání,
- b) **ekonomický**, jehož cílem zůstává obhajoba své vlastní existence, hodnotou je užitečnost,
- c) **estetický**, jehož účelem je hledání harmonie, hodnotou je krása,
- d) **sociální**, jež má za cíl konat dobro, hodnotou je láska,
- e) **politický**, jehož záměrem je ovládat druhé, hodnotou je moc,
- f) **náboženský (ideový)**, v němž se jedinec snaží překročit sebe sama, hodnotou je jednota.

Balcar (1991, s. 134) představuje C. Morrise, který rozlišil v hodnotové orientaci člověka tři základní složky a označil je za tři „základní životní cesty“. První

nazývá dionýskou, jejíž snahou je dosáhnout splnění přítomných potřeb a přání. Druhá představuje prométheovskou, která se vyznačuje snahou ovládat svět, přetvářet jej. Poslední, tedy třetí, je označována jako buddhistická, jejíž charakteristikou je snaha ovládat sama sebe.

Lze mluvit o dvou sdílených a ceněných principech, které představují určitou důležitost pro život a jedinec se může podle nich orientovat. Zároveň přinášejí v různých formách nejvíce citového uspokojení i naplnění smyslem. Na jedné straně se jedná o individuální rozvoj, svobodnou individuaci, prosazení a výkon (úspěch), na druhé straně tu stojí soudržnost, přátelství, solidarita, láska a významnost citového života (Poněšický, 2006, s. 72).

2.3 Motivace a potřeby

Motivaci lze chápat jako souhrn určitých hybných momentů v osobnosti a v činnosti. Vyjadřuje souhrn toho, co člověka vede k tomu, aby něco udělal, anebo co mu v tom zabraňuje (Čáp, Mareš, 2001, s. 145).

Je nutné také upozornit na tzv. hédonickou teorii motivace (*hédoné* = řecky rozkoš). Její oblíbenost spočívá v tom, že je jednoduchá a zároveň dokáže mnoho vysvětlit. Podle ní je veškeré jednání (resp. chování) směřováno k tomu, aby bylo dosaženo v co největší míře a intenzitě příjemných pocitů všeho druhu. Pocity nepříjemné, jako jsou bolest, pocit ponížení, nemusí přinášet uspokojení, a proto se snažíme se jim co nejvíce vyhýbat. Můžeme však i vznést poznámku, která se zakládá na skutečnosti, že existují i lidé, kteří nacházejí paradoxně uspokojení právě v bolesti a ponížení. Za základní univerzální motiv lze považovat co nejpříznivější bilanci libosti a nelibosti (Říčan, 2005, s. 179).

Motivy je možné vymezit v užším a širším smyslu. V užším smyslu vystihují vědomé záměry nebo také vědomé cíle jednání, v širším vyjadřují cíle chování vůbec, tedy i nevědomé účely chování. Motivy lze chápat jako psychologické příčiny směru a intenzity chování. Souhrnně tedy řečeno: motivy jako vnitřní determinanty směru a síly chování. Formy motivů jsou vyjádřením takovými termíny jako jsou potřeby, zájmy, ideály. Pojem potřeby lze chápat ve smyslu nějakého deficitu (nedostatku) na úrovni biologické či sociální dimenzi bytí. Popud, z anglického „drive“, je chápán

jako energetická složka psychofyziologických potřeb. Z psychologického hlediska v pojetí pojmu potřeby jsou obě stránky, pudivá (dynamická) a direktivní (naučení konkretizace, zaměření na cíl), již obsaženy. Biologický pojem potřeby je vyjádřením stavu fyziologického strádání. Některé biologické potřeby nemají psychickou odezvu a nevytvářejí ani žádnou vnitřní psychickou pohnutku. Nedostatek určitých podstatných elementů, např. vitaminů, není vnímán jako motivační stav (Nakonečný, 1995, s. 124–125).

Balcar (1991, s. 132–137) předkládá Madsenův seznam lidských motivů a známou hierarchii potřeb, kterou vytvořil A. Maslow:

Mezi třídu motivů prvotních a druhotných uvádí Madsen ještě skupinu motivů „emočních“, které považuje za částečně vrozené, částečně osvojené. Rozlišuje primární motivy, mezi které řadí motiv hladu, žízně, sexu, pečování, teploty, exkrece, vyhýbání bolesti, dostatečného zásobování kyslíkem, odpočinku, aktivity (motiv smyslové aktivity, motiv svalové aktivity, motiv mozkové aktivity). Dále uvádí afektivní motivy, mezi které je zařazen motiv bezpečí a motiv agrese. Sekundární motivy zahrnují motiv sociálního kontaktu, motiv dosažení úspěšného výkonu, motiv moci a motiv vlastnictví.

Je nutné se také zmínit o hierarchii potřeb, kterou vytvořil A. Maslow. Byl přesvědčen, že uspokojení „níže“ umístěných potřeb je předpokladem toho, aby se uplatnily potřeby umístěné „výše“. Jedná se o tyto potřeby:

1. **fyziologické** – potavy, tepla, vyměšování, odstranění bolesti; přednostní uspokojení před dalšími;
2. **bezpečí** – ústup neznámému, neobvyklému, hrozivému a vyhledávání jistoty;
3. **náležení a lásky** – řadit se někam a k někomu, být akceptován a milován (řazen sem i vztah sexuální);
4. **úcty a sebeúcty** – být druhými oceňován, kladné hodnocení sebe sama;
5. **sebeuskutečnění** – snaha být tím, kým se člověk může a má stát, naplnění své možnosti růstu a rozvoje. K této základní, obecné potřebě růstu jsou připojeny tyto potřeby:

6. **poznání a rozumění** – nabývat poznatky již nejen ve službě nedostatkových motivů, nýbrž pro poznání samo, a objevovat smysl poznávané skutečnosti;
7. **estetických prožitků** – objevování souměrnosti, řádu a krásy.

Podle Maslowa je možné rozdělit tento soubor na dvě širší skupiny, a to na potřeby:

- I. nedostatkové (od fyziologických po úctu a sebeúctu) - zajištění biologického a psychologického života jedince;
- II. růstové (od potřeby sebeuskutečnění výše) – směřování k rozvoji v dosahování nadosobních cílů.

Zvláštní kategorií motivů, která má velký praktický význam zvláště pro výchovu a výchovné poradenství, tvoří zájmy. Zájem představuje motiv získaný, vyznačuje se kladným vztahem jedince k dané skutečnosti a k určitému druhu činnosti. Zájem je součástí celkové motivace člověka (Čáp, Mareš, 2001, s. 149).

U zájmů lze tedy rozlišit šíři nebo jednostrannost, aktivitu nebo pasivitu, sílu nebo slabost, hloubku nebo povrchnost, stálost nebo přelétavost zájmů nebo jejich hodnotu. Můžeme se také setkat s označením „zájmové orientace“. Myslí se tím taková orientace, při které je možné se zaměřit především na sebe sama (vzhled, oblečení), na předměty v našem světě (zájmy technické, obchodní) nebo do oblasti společenské (lékaři, psychologové, právníci). Může se samozřejmě jednat o orientaci na svět idejí a tvorby (Kohoutek, 2000, s. 128).

Dle Balcara (1991, s. 133) je možné uvést Stavělovův výčet druhů zájmového zaměření, který byl zjištěn u dospívající mládeže. Jednalo se o zájmy *poznávací, estetické, sociální, přírodní, obchodní, technické, rukodělně materiálové, výtvarné, sportovní*.

Ve shrnutí lze říci, že postoje, hodnoty a cíle souvisejí s motivací. Nelze je tedy opomenout, ale naopak je nutné o nich vědět a uvědomit si je.

3 Současná generace dospívajících

3.1 Morální a hodnotový vývoj

Tyrlík (2004, s. 19–20) se zmiňuje o Lawrencevi Kohlbergovi, který charakterizoval morální vývoj jako tři úrovně rovnováhy ve vývoji struktury. Každá úroveň se dále člení ještě do dvou stádií:

Prekonvenční úroveň vyjadřuje vnímavost dítěte ke kulturním pravidlům. Stupněm 1 je orientace na trest a poslušnost. Stupeň 2 představuje instrumentálně – relativistickou orientaci. Tento stupeň představuje takové jednání, které je dobré za předpokladu, že se stane prostředkem pro uspokojení vlastních potřeb a někdy také potřeb jiných.

Konvenční úroveň zastupuje takové správné jednání, které hájí zájmy rodiny, skupiny nebo národa bez toho, aniž by se ohlíželo na jeho bezprostřední a patrné důsledky. Projevuje se zde postoj aktivního udržování, podpory a obhajoby řádu. Stupeň 3 se orientuje na interpersonální soulad aneb „hodný chlapec, milé děvčátko“. Za dobré je považováno takové chování, které jiní lidé přijímají, těší je a pomáhá jim. Stupeň 4 tvoří orientace na „zákon a řád“.

Postkonvenční úroveň vymezuje úsilí vymezit si hodnoty a principy platné a aplikovatelné nezávisle na autoritě skupin nebo osob, které jsou jejich nositeli. Stádium 5 představuje orientaci na zákony, které platí na základě sociální úmluvy. Správné jednání je tedy odvozeno od obecných lidských práv a norem, které celá společnost kriticky zhodnotila a přijala. Jedinec si tak uvědomuje relativnost osobních hodnot a názorů. V rámci stádia 6 je uváděna orientace na univerzální etické principy. Správné jednání je zde pojímáno v souvislosti s volbou svědomí. Můžeme konstatovat, že se jedná o univerzální principy spravedlnosti, recipacity a rovnosti lidských práv se zřetelem na lidskou důstojnost jednotlivce.

Dle Vágnerové (2005, s. 397) je možné shrnout charakteristické rysy morálních postojů adolescentů do několika vět: Adolescenti nebývají lhostejní k morálním principům, ale naopak, uvažují o nich, zaujmají k nim také své vlastní stanovisko. Dokonce lpí na tom, aby se dodržovaly uznávané principy, někdy až v absolutní a nekompromisní míře. Nejsou ochotni tolerovat ostatní lidi s jinými názory. Tito lidé pak vyvolávají u adolescentů zmatek, a proto jsou jim nepříjemní.

Gilliganová (2001, s. 88–93) si všímá rodových rozdílů a tradičních stereotypů, které se vztahují k mužskému a ženskému chování. Uvádí některé výpovědi vysokoškolských studentek na otázky, které byly zaměřeny na oblasti týkající se vysvětlení pojmu morálka, co to pro ně osobně znamená, jak lze vysvětlit, že je něco morálně správně či špatně, proč by měl být člověk morální. Výsledkem bylo zjištění, že všechny výroky měly společné přání neublížovat ostatním, ale respektovat ostatní lidi. Zároveň zde byla vyjádřena naděje, že v morálce je zahrnut takový způsob řešení konfliktů, který nikomu neublíží. Také se objevilo u jedné ze studentek tvrzení, že neexistuje žádná absolutní morální pravda, protože zákony jsou výrazem pragmatického nástroje, ale nemohou být absolutní. Tudíž i jednotlivec musí být zodpovědný za svoje rozhodnutí a činit podle vlastního svědomí. Morální člověk tedy napomáhá ostatním. V jedné z odpovědí na otázku „Co znamená, když tvrdím, že je něco morálně správně či špatné?“ odpovídá a hovoří studentka o odpovědnosti, závazcích a hodnotách, které jsou v souvislosti s výše zmíněným výrokem, že je něco morálně správně či špatné. Ženy často prohlašují, že si přejí působit jen dobro, ale jako protihodnotu za to očekávají od druhých lásku a péči.

Již z výše uvedeného dle Gilliganové vyplývá, že ženy na rozdíl od mužů vyznávají zájem o druhé, péči a starost. Tato morálka zdůrazňuje ohleduplnost, empatii a snahu vyhnout se ubližování druhým lidem. Zabývají se řešením skutečných, nikoli hypotetických dilemat. V porovnání s muži vyplývá, že muži zdůrazňují abstraktní morální principy, lpí na normách, které jsou neměnné a platí pro všechny.

Stále více se v problematice hodnot ukazuje, že problémem nebývá ani tak nedostatek hodnot jako spíše jejich množství a především neujasněnost priorit. Adolescent vyžaduje hodnoty, které budou spolehlivé a stabilní, potřebuje tedy určitou jistotu. Objevuje se také mnoho očekávání, které si odporují, adolescent je tak nucen akceptovat protichůdné role (Vágnerová, 2005, s. 399).

Macek (2003, s. 69–70) předkládá ve své publikaci některé výzkumy, které prezentují hodnotové orientace, dále hovoří o dospívání a o hodnotách postmoderní společnosti:

Ukazuje se, že hodnotové orientace nemusí být vždy kontinuální. Dochází k určitým změnám, mezi které můžeme uvést např. přechod ze střední na vysokou školu, vstup do zaměstnání, partnerský vztah, které způsobí i změnu v životní filosofii, hodnotové i světonázorové orientaci. Je nutné však upozornit i na tu skutečnost, že

základní hodnotové nastavení v adolescenci se stává do značné míry určující pro život v dospělosti. Důkazem může být výzkum, který proběhl ve Švédsku a prokázal, že dospělí ve středním věku (37) let uskutečňovali ve svém životě specifickým způsobem hodnotové orientace, které prohlašovali v adolescenci. Je nutné podotknout, že i v pozdní adolescenci zůstává značně vysoká variabilita hodnotových preferencí. Je zřejmé, že zde dochází již k jisté diferenciaci a specifikaci. Do popředí se dostávají hodnoty, které souvisejí s partnerskými vztahy, s rodinným životem a se světonázorovou orientací.

Můžeme sledovat ve společnosti, jak díky kulturní modernizaci společnosti se mluví o dospívání jako o samostatném a svébytném životním období. Je možné dojít ke zjištění, že hodnota přátelských vztahů a neformálního hodnocení ze strany druhých, spolu s hodnotou vrstevnických skupin a hodnotou volného času a jeho svobodného trávení se zvyšuje.

Zdraví, výkonnost, aktivita, fyzická krása, flexibilita či adaptabilita představují ty „pravé“ hodnoty rozvinuté postmoderní společnosti západního typu. Lze si povšimnout, že také média je takto prezentují. Mluví se o nové fázi „postadolescenc“ , jejíž podstatou je, že vyplňuje třetí desetiletí života a přechází v tradiční dospělost jen zvolna. Mimo jiné je pro ni příznačné také to, že dochází k odkladu rodičovství.

Dále je nutné si připomenout jeden z výzkumů L. Osecké (1991, s. 127–134), v kterém bylo zahrnuto 100 chlapců a 127 dívek ve věku 16 let. Výsledkem bylo zjištění, že u chlapců jsou nejvíce upřednostňovány hodnoty intelektuální (být inteligentní, mít vědomosti) a allocentrické (porozumět a pomáhat lidem). Na úrovni o něco nižší se objevovaly hodnoty prestižní (dosahovat úspěchu a uznání), zdokonalování (usilovat o dokonalost) a emocionální (prožívat silné city). Na nejnižší úrovni, tedy spíše odmítány, se umístily hodnoty materiální (mít hodně peněz) a sociocentrické (pracovat pro společnost). Jestliže se podíváme na preferenci dívek, zjistíme, že dívky preferují výrazně allocentrické hodnoty a výrazně odmítají hodnoty materiální.

Na základě dalšího výzkumného šetření L. Osecké (2001, s. 108–113), které bylo uskutečněno v roce 1997, kdy výzkumný soubor tvořilo 481 studentů a učňů, kteří se nacházeli v průměrném věku sedmáct let, bylo zjištěno pomocí žebříčku preferencí, že adolescenti nejvíce upřednostňují hodnoty „mít dobrého partnera“ a „mít přátele“, naopak nejméně preferovány jsou hodnoty materiální („mít hodně peněz“) a

sociocentrické („přispívat společnosti“). Žebříček preferencí byl tvořen následujícími hodnotami: „spokojenost s prací“, „mít hodně peněz“, „bavit se a užívat si“, „přispívat společnosti“, „dobré vztahy s rodinou“, „dobrý partner“, „mít přátele“. Úkolem tedy bylo, aby respondenti seřadili hodnoty podle důležitosti od první do poslední (1–7).

Havlík, Kořa (2002, s. 62–63) se zmiňují o výzkumech P. Saka, které se zabývají dlouhodobě hodnotovou preferencí mládeže (komparace let 1984, 1991–1993 a 1996). Zaměříme se na hodnotové preference mládeže v roce 1996. Je zde poznamenána váha jednotlivých hodnot u uvedených věkových kategorií (15–30, 15–18, 19–23, 24–30, 31–45, 46–55, 56–). Bylo zjištěno, že na prvních místech se umísťují hodnoty zdraví a mír, přičemž jejich obsah se s věkem mění. Dále se ukázalo, že výraznými hodnotami mladých jsou láska a (spíše ve věkové kategorii 19–23) životní partner. Také životní prostředí patří k důležitým hodnotám mladých. Rodina a děti je také vysoce ceněná hodnota, ale její význam je patrnější především až ve střední generaci. Významnou hodnotu představuje pro mladé zajímavá práce, méně však již v kategoriích 31–45 let. Na dalších místech stojí hodnoty majetku, podnikání a prestiže, zajímavé je, že jsou ve srovnání věkových kategorií nejvýraznější právě u adolescentů. Veřejně prospěšné činnosti a politické angažovanosti najdeme na posledních místech v preferenci hodnot.

Dle Horákové [42] [online] [cit. 5. 5. 2010] můžeme na základě pravidelného šetření Centra pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR shrnout hodnotové orientace české společnosti:

1) Na základě šetření v dubnu 2005, které zahrnovalo reprezentativní vzorek české populace starší 15 let, bylo zjištěno, že největší význam ve svém životě klade většina lidí trvalému partnerskému vztahu a tomu „mít děti“. Na pomyslném třetím místě v žebříčku se objevily pracovní úspěchy, o něco menší význam většina oslovených přikládala manželskému stavu. Dosáhnout vysokého vzdělání je hodnoceno většinou Čechů jako méně důležité než trvalý partnerský vztah, sňatek, potomci i pracovní úspěchy. Jako relativně nejméně důležité se řadila většině možnost věnovat se svým zálibám a žít společenským životem.

2) Muži obecně kladou větší význam než ženy pracovním úspěchům, ženy přikládají větší důležitost hodnotě „mít děti“. Z hlediska věku u mužů i u žen dochází k tomu, že význam pracovních úspěchů v průběhu života postupně klesá. Opačnou tendenci můžeme najít v položce „mít děti“, kterou obě pohlaví řadí s přibývajícím věkem na stále vyšší místo ve svém hodnotovém žebříčku.

3) CVVM se zabývá již od roku 1990 měřeními hodnotových orientací a používá k tomu rozsáhlou baterii postojových výroků. Respondenti mohou tak posuzovat na škále velmi důležité až zcela nedůležité. Na základě této analýzy bylo potvrzeno, že nejdůležitější roli v životě naprosté většiny Čechů představují jejich blízcí, jejich rodina a přátelé. Tento fakt nebyl ani nijak ovlivněn změnami, kterými naše země prošla od roku 1990 až po současnost. Na základě výzkumu v květnu 2004 bylo zjištěno, že došlo od roku 1990 v české společnosti k vzrůstu významu především hodnot egoistických. Jejich charakteristikou může být pohodlný život v materiálním dostatku (řadíme sem např. položky žít příjemně, užívat si; prožít zajímavý, vzrušující život; mít čas hlavně na své koníčky). Ukazuje se tedy, že česká společnost se vykazuje nárůstem individualismu.

4) Také zájem o věci veřejné značně poklesl. Položka „prosazovat politiku mé strany, hnutí“ se řadí mezi nejméně preferované. O něco větší význam než v minulých letech kladli respondenti větší důraz na aktivní účast na zlepšování života v místě bydliště a ochraně životního prostředí. Když se podíváme na náboženský život české společnosti, docházíme ke zjištění, že život podle náboženských zásad byl respondenty nejméně oceňovanou položkou ze všech 33. V porovnání s rokem 1990 oceňoval tuto hodnotu větší podíl dotázaných. Také pomáhat druhým lidem, kteří tuto pomoc potřebují, je vnímáno naprostou většinou českých občanů za velmi či docela důležité. Nabízí se však otázka, zda-li se tato ochota také nějak odráží i v reálném životě občanů.

Kohoutek (1998, s. 62–63) uvádí výzkum M. Svobody, který zjišťoval hodnotový systém vysokoškoláků prvního a pátého ročníku filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že cílové hodnoty posluchačů prvního ročníku se podobají těm, které jsou typické pro období adolescence. Vysoce oceňují svobodu, vše krásné a důležitou roli pro ně představují kamarádi a přátelé. Staví se záporně k pohodlnému a zahálčivému způsobu života, nepocítují nutnost ovládat druhé, ani údajně netouží po společenském uznání. Podobné výsledky se potvrdily i u středoškoláků. Být čestný, odpovědný, intelektuální, nezávislý představuje určitý ideál, ve kterém vysokoškoláci viděli nejvýznamnější hodnoty. Někteří vysokoškoláci zavrhnou nejen poslušnost a čistotnost, ale i zdvořilost. Preference hodnoty „mírový život“ představovala významnou skutečnost. Posluchačky kladly větší důraz na rodinný život, muži posluchači upřednostňovali kamarádství a „prospěšný

život“. Jedinci, kteří uzavřeli sňatek, více preferují zodpovědnost a hodnoty dotýkající se rodinného života.

Poněšický (2006, s. 77) se zmiňuje o hédonistické morálce, pro kterou je nejvyšší hodnota vlastní pohoda, k níž má vést co nejkratší cesta. Lze říci, že je egoistická. Často můžeme slyšet tzv. zlatá mládež, pod kterou si lze představit bohaté děti, kteří pod vlivem antiautoritativní výchovy, všeobjímající lásky a tolerance nezabudovali do svého životního plánu nutnost žít na jedné lodi s ostatními, dbát na jejich nároky a senzibilitu, snažit se o kompromisy, překonávat překážky. Další hodnotu, která je poněkud cílevědomější, představuje honba za úspěchem a uznáním. Mluví se o ní jako o hodnotě, kterou vyznávají převážně muži; ženská varianta představuje atraktivitu a krásu (obojí je typické u politiků, manažerů, sportovců a zpěváků, hereček a modelek). Lidé se přizpůsobují nejenom vnějším tlakům při vnitřním zachování vlastního názoru, ale mění i osobní postoje, nově je definují, převypravují dosavadní život.

Ve spojitosti s hédonistickou morálkou dochází také k určité změně ve vnímání hodnot. Hodnoty jako spořivost, svědomitost v práci, obětavost, úsilí, přesnost, autorita byly určujícím prvkem světa v první polovině 20. století. Dnes však tyto hodnoty ztrácejí zcela na významu a stávají se spíše výrazem pro něco směšného, zchátralého, nevzbuzují již úctu jako dříve, ale spíše úsměv (Petrušek, 2007, s. 161).

3.2 Budoucí cíle a osobní perspektivy

Macek (2003, s. 71–72) zdůrazňuje význam kulturněhistorických faktorů při utváření osobní budoucí orientace. Dále ukazuje na skutečnost, že byla zjištěna určitá odlišnost v budoucích očekávání dívek a chlapců. Když se podíváme na rozdíly v současné Evropě ve smyslu Západ (tradiční demokracie) versus Východ (posttotalitní země), dojdeme ke zjištěným skutečnostem, že adolescenti ze západní Evropy kladou větší důraz na důležitost vzdělávání a relaxace (trávení volného času). Adolescenti z posttotalitních zemí se přiklánějí k úspěchu, profesionální kariéře a materiálním hodnotám. Dále také zdůrazňují nadosobní cíle (užitečnost pro vlast) a zájem a starost o rodiče. V rámci budoucích očekávání u chlapců a dívek se ukázalo, že chlapci se začínají orientovat na budoucnost dříve než dívky. Také vyšší socioekonomický status podporuje dřívější orientaci na budoucnost. V evropské kultuře přikládají větší

důležitost dívky více než chlapci budoucímu rodinnému životu. Důraz na budoucí úspěch bývá častější u chlapců než i dívek.

Na základě výsledků z výzkumného šetření Preissové Krejčí, Čadové [43] [online] [cit. 7. 11. 2009] současných adolescentů z roku 2005 vyplývá že studenti nejvíce upřednostňují cíl založení vlastní fungující rodiny, poté se na dalším místě umísťuje se značným odstupem přání mít spoustu přátel a být finančně zajištěný. Krajiní hodnoty pozitivní (pomoc druhým, určitá transcendence skrze duchovní aktivity) a negativní (bezohlednost) jsou podle výsledků na samém konci hodnotového žebříčku dotazovaných.

3.3 Celkový pohled na současnou generaci dospívajících na počátku 21.století

Macek (2003, s. 116–117) podává celkový obraz současné generace v porovnání s generací předchozích let:

Jistou odlišnost dnešních dospívajících od generací předchozích lze spatřovat především v jiné osobní zkušenosti. Na počátku devadesátých let představovaly možnosti – např. svoboda názorů a postojů, kvalita vzdělání, cesty do zahraničí, prostor pro seberealizaci – nové dimenze pro mladé lidi. Pro dnešní adolescenty představuje tato skutečnost zcela samozřejmou realitu. Těžko by si dokázali představit, kdyby takovou možnost vůbec neměli. Mohou se samostatně rozhodovat, mají možnost volby. Z výzkumů dále vyplývá, že dnešní adolescenti jsou pravděpodobně o něco spokojenější než předchozí generace. Realitu života přijímají takovou, jaká je. Na druhé straně s rozvojem moderních informačních technologií (internet, mobilní telefony) se objevuje častěji u adolescentů pocit prázdnoty a nestability.

Je nutné také podotknout, že dochází k oslabení všeobecného morálního konsenzu na jedné straně, na druhé straně se posiluje význam a cena vlastní autonomie a hodnoty. Jako jedno z důležitých charakteristik se ukazuje vědomí osobní a sociální kompetence a vědomí vlivu na svůj život. Dochází také k odmítání dlouhodobých závazků, příčinu lze spatřovat např. ve změnách představách o partnerském vztahu, v odkladu rodičovství či ve snížení jeho výsadní hodnoty. Další problém v dnešní společnosti představuje nejistý trh práce, mladý člověk si tak tedy musí uchovat

vysokou osobní „flexibilitu“ a z tohoto důvodu není možné se soustředit na dlouhodobější perspektivu.

V neposlední řadě je nutné se zmínit o hodnotě peněz jako o určitém důležitém specifiku dnešní společnosti. Určitě si každý adolescent uvědomuje, že peníze pro něho představují důležitý okamžik v momentě, kdy si chtějí něco koupit, co mají i jejich vrstevníci, nechtějí zůstat stranou. V případě, že se chtějí jít někam pobavit, zatančovat, musí vždy s sebou vzít určitý obnos peněz. Dalo by se ještě uvést mnoho dalších příkladů, v nichž je zřejmé, že bez peněz to v dnešní společnosti bohužel nejde. Velmi výstižně znějí slova P. Macka: *„Mít dostatek peněz patří dnes do obrazu adolescenta, který má vrstevnickou prestiž, bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o děvče či chlapce.“* [24] (cit. dle: Macek, 2003, s. 103)

V současné době se mluví o tzv. postmoderní flexibilitě, která může mít dvě formy: aktivní a pasivní. V té aktivní se jedná především o honbu za okamžitým úspěchem, o zážitky, o neustálé navazování i rozvazování vztahů, případně i stimulaci virtuálním světem techniky, počítačů, her. Druhá forma představuje spíše pasivní podléhání všemožným vlivům, módě, názorům bez ohledu na jejich hodnoty či vzájemnou kongruenci (Poněšický, 2006, s. 22).

3.4 Změna hodnot dospívajících v Německu

Podle hamburské a berlínské studie [44] [online] [cit. 7. 11. 2009] z 19. srpna 2002 uvádí v názvu titulek, že adolescenti vytvářejí svoji budoucnost pragmaticky a orientují se na cíl. V rámci asociace různých hodnot („hodnotový koktejl“) se objevují tyto hodnoty současně: pilnost a moc, rodina a jistota, kreativita a životní úroveň. Společenské a osobní výzvy jsou záležitostmi dorostu, který chce sám řešit problémy. Výzkum byl prováděn společnými silami profesorů (Dr. Klaus Hurrelmann a Dr. Mathias Albert) sociálně vědního oboru v Bielefeldu ve spolupráci s týmem z výzkumného ústavu v Mnichově, který se zabývá sociálním výzkumem. Bylo osloveno více než 2.500 respondentů ve věku 12–25 let. Bylo dosaženo těchto výsledků:

Ukázalo se, že zájem dospívajících o politiku se snižuje. Jen 34% dotazovaných uvádí, že se zajímají o politiku. Adolescenti se orientují na konkrétní a

praktické otázky, které jsou spojené především s osobními šancemi a prospěchem. Na zvýšené požadavky výkonu a na rizika naší současné společnosti reagují zcela optimisticky a se zvýšenou výkonovou připraveností. Výkon, jistota a vliv jsou aktuální – stejně tak jako kreativita, tolerance a požitek. Tradiční a moderní – zdánlivě protikladné – hodnoty se sjednocují k jedné nové součinnosti. Kariéra a rodina představují dvě centrální rovnoprávné cílové představy – právě také pro děvčata a ženy. Více děvčat než chlapců usiluje o vyšší vzdělání, ve školním vzdělání předčila děvčata chlapce. Pozitivním znakem adolescentů je fakt, že adolescenti bývají úspěšní jak ve škole, tak poté i v zaměstnání. Vlastní ctižádostivost a nasazení adolescentů přispívá k produktivnímu společenskému vývoji. Potenciální znevýhodnění považují ti dospívající, kteří svými požadavky neuspějí ve škole nebo zaměstnání a reagují tak agresivně a rezignují.

Kutter, Soehring (2008, s. 69–74) v článku „Peníze nebo láska?“ představují výsledky výzkumného šetření, během kterého bylo zjišťováno, jaké hodnoty studenti vyznávají, co je pro ně důležité, na co kladou velký důraz:

1) Ukazuje se, že dnešní zcela nová generace touží po seberealizaci v zaměstnání. Seberealizace jako hodnota představuje důležité místo v životě dospívajícího. Je možné ji spojovat se stoupající úrovní vzdělání. Problémem však zůstává, že tato generace není připravena zřít se pro kariéru svého soukromého života (rodina, láska, přátelé). Na základě výsledků šetření „Zeit Campus-Umfrage 2008“, ve kterém bylo dotazováno více než 6000 studentů vysokých škol v celém Německu, bylo zjištěno, že na otázku, co znamená osobně pro studenty štěstí, odpověděla většina: rodina, přátelé, volný čas a profesní seberealizace. Z tohoto šetření vyplývá, že dospívající kladou velký důraz na rodinu, zaměstnání a na druhé straně veřejné oblasti života, pod které spadá politika nebo kultura, zůstávají na okraji zájmu společnosti. Pouze 14% dotazovaných uvedlo jako důležitý cíl politicky se angažovat. Hodnoty jako mírové soužití či spravedlnost nepatřily k nejčastějším hodnotám, které by se na seznamu nejdůležitějších hodnot objevovaly. Studenti nechtějí řešit problémy společnosti a celého světa, ale zabývají se nejprve svými životními plány. Píle se stává důležitějším prvkem.

2) Podle sociologa Norberta Schneidera představovaly dříve zájmy jako finanční zajištění a náboženské normy důležité místo v partnerském životě. Dnes však mladí lidé hledají ve vztahu především harmonii a sounáležitost. Pracovní nasazení

v dnešní společnosti vyžaduje vysokou flexibilitu a mobilitu. Mladí lidé hledají tzv. „bod zakotvení“, chtějí mít pocit, že někam patří a mohou se na někoho spolehnout.

3) Dochází tedy k tomu, že profesní a partnerské cíle stojí v popředí zájmu studentů. Obě hodnoty, kariéra a rodina, představují důležité okamžiky v životě člověka. Snahou je tyto obě hodnoty nějakým způsobem vzájemně spojit.

Ve shrnutí lze uvést nejdůležitější výsledky „Zeit Campus-Studentenumfrage“, jak popisují Kutter, Soehring (2008):

79% dotazovaných je spíše spokojeno se svým zdravím, 16% spíše nespokojeno. Většina (78%) je spokojená s vlastní životní úrovní, pouze 14% je nespokojených.

V šetření bylo uváděno několik cílů a studenti se vyjadřovali k těmto cílům:

Jedním z cílů bylo dosáhnout uznání či ocenění v zaměstnání, kde 78% dotazovaných odpovědělo „stark“ , tedy silně toužící dosáhnout tohoto cíle, 18% „mittel“ (středně) a 4% dotazovaných netoužili dosáhnout tohoto cíle. Co se týče rodiny, partnerství, téměř většina (72%) uvedla, že silně si přeje tohoto cíle dosáhnout, 21% středně a 7% uvedla zápornou odpověď. Jak již bylo výše uvedeno, pouze 14% dotazovaných si klade za cíl silně se angažovat v politickém životě, 24% středně a 62% dotazovaných odmítá se prosazovat v této oblasti. Zajímavým cílem byla otázka užívání si života, kde většina (80%) si chce silně užívat života, 17% dotazovaných se přiklonilo ke střední odpovědi „středně“ a pouze 3% dotazovaných si neklade tento cíl.

Vzdělání hraje ve společnosti důležitou roli, proto také většina (71%) dotazovaných uvádí, že vyhlídky na zaměstnání jsou pro absolventy vysokých škol dobré. V souvislosti s touto myšlenkou jsou osobní vyhlídky na zaměstnání samotných studentů hodnoceny jako dobré (73%).

Jak je již z výše uvedeného zřejmé, je možné mluvit o určité hodnotové změně, která zahrnuje odklon od materiálních hodnot. Naopak rodina, seberealizace, vlastní prožitek, svoboda představují takové hodnoty, které se stávají pro studenty velice žádoucí.

Je tedy důležité pro dnešní dospívající mládež více mít nebo spíše být? Jak již bylo výše zaznamenáno, materiální hodnoty nejsou nejdůležitějším cílem pro dosažení osobního štěstí dospívající mládeže. Je zřejmé, že nelze materiální hodnoty úplně

odsunout ze života každého jedince, protože už taková hodnota jako jsou peníze jsou v dnešní společnosti nepostradatelné.

Na tuto problematiku je možné se podívat z pohledu německého psychologa a humanistického filosofa a sociologa Ericha Fromma (1994, s. 60–63):

Ve své knize „Mít nebo být“ ukazuje autor, jak v dnešní společnosti vládne „konzum“, lidé touží nakupovat a hromadit nejrůznější předměty, požitky, to vše za účelem dosáhnout a zvyšovat osobní štěstí, spotřeba s určitou návratností ve formě jakéhosi blahobytu. Dle autora bylo 19. století dobou, kdy platilo motto: „Staré je krásné!“ Dnes však lidé kupují různé předměty, aby po čase užívání, když jsou jimi přesyceni, mohli odložit a koupit ty nejnovější modely. Dnešním heslem by mohlo být: „Nové je krásné!“ Pocit vlastnictví se v dnešní společnosti projevuje dokonce i ve vztazích např. k lékařům, advokátům, šéfům. Můžeme slyšet slova: „To je *můj* doktor, *můj* advokát.“ Lidé dále referují o *svých* nemocích, o *své* dietě, opět jako o svém majetku.

E. Fromm se však obrací k mladé generaci, která se od většiny takto uvažujících lidí výrazně odlišuje, protože vystupuje s jiným modelem chování, který je nekonzumní. Tato generace je schopná vynaložit veškeré úsilí, čas i peníze na věci nebo zážitky, které jsou neopakovatelné a nemohou se jim finančně ani jiným způsobem navrátit. Ale na rozdíl od běžného konzumu dnešní společnosti mládež neočekává za projevenou námahu nic jako „protihodnotu“. Upřednostňují možnost „být“, aniž by očekávali návratnost takového jednání. Dochází tedy k tomu, že tato mladá generace představuje určitou naději na obecnou změnu v postoji od MÍT k BÝT.

„Die Wende kam mit dem 11. September 2001. Die Terroranschläge in den USA markierten den Schlusspunkt für die sogenannte Spaßgesellschaft der 1990er, (...)“ [21] (cit. dle: Kutter, Soehring, 2008, s. 70)

Z tohoto úryvku vyplývá, že obrat či změna určitých hodnot ve společnosti je zapříčiněna také okolními událostmi ve světě. Uvádí se, že teroristický útok 11. září 2001 ukončil období tzv. „*Spaßgesellschaft*“ devadesátých let, tedy konec „společnosti legrace“. V přeneseném slova smyslu můžeme říci, že skončila legrace a nastalo období vážnosti, přesnosti a zodpovědnosti. Je možné vyvodit, že legrace jako hodnota sama o sobě ztratila na důležitosti.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je pohlédnout do hodnotové orientace současných vysokoškolských studentů a zároveň porovnat hodnotový systém, postoje a názory mezi českými a německými vysokoškoláky. V rámci výzkumu je cílem zjistit, zda ve vnímání hodnot mezi českými a německými vysokoškolskými studenty existují větší rozdíly nebo v opačném případě se vykazují značné shody. Dále zůstává v popředí zájmu výzkumu zamyslet se nad ekonomickou a společenskou situací ve společnosti a na základě předložených tvrzení označit, do jaké míry je možné s tvrzením souhlasit či nesouhlasit. Současně je možné porovnat tyto postoje mezi českými a německými vysokoškolskými studenty.

4.1 Charakteristika výzkumného souboru

Základní výzkumný soubor zahrnovalo 200 respondentů. Cílovou skupinu tvořili čeští a němečtí studenti, kteří studují vysokou školu v prezenční formě. Konkrétně se jednalo o české studenty z Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a o německé studenty z „Philosophisch-Sozialwissenschaftliche Fakultät“ („Filozoficko a sociálně vědní fakulty“) univerzity v Augsburgu, dále „Kulturwissenschaftliche Fakultät“ („Kulturně - vědecká fakulta“) univerzity v Bayreuthu a „Geistes- und Erziehungswissenschaft Fakultät“ („Pedagogická fakulta“) Technické univerzity v Braunschweigu. Je nutné zdůraznit, že u německých vysokoškolských studentů není primárním cílem této práce odlišovat jednotlivé fakulty podle jejich zaměření. Fakulty obou cílových skupin jsou humanitního zaměření a jejich společným cílem a zájmem je člověk, vzdělávání, život ve společnosti, výchova.

Poměr zastoupení českých a německých studentů byl shodně zastoupen, a to v počtu 100 českých a 100 německých vysokoškolských studentů. Věkové rozmezí respondentů bylo mezi 19–23 lety. Z hlediska genderového zastoupení je nutné upozornit na skutečnost, že u českých vysokoškolských studentů tvořilo ze 100

respondentů 27 mužů a 73 žen. U německých vysokoškolských studentů bylo opět z celkového počtu 100 dotazovaných 33 mužů a 67 žen.

4.2 Metodika

Pro své šetření jsem vybrala kvantitativní výzkum, kdy jsem použila metodu dotazování pomocí dotazníkové techniky. Pomocí této metody jsem shromáždila relativně velké množství údajů a dat od respondentů v relativně krátkém čase. Respondenti měli odpovídat na zadané otázky s dostatečným časovým prostorem, aby neodpovídali pod přílišným stresem a v klidu se mohli nad každou otázkou zamyslet a uvažovat o ní. Dotazníky byly anonymní z důvodu, aby byla zvýšena důvěra respondentů s cílem získat pravdivé a upřímné odpovědi. V dotazníku bylo dbáno na to, aby respondenti porozuměli správně každé otázce. Dotazník je často užívanou metodou ve společenských vědách, ale také i v pedagogice. Jeho určitou nevýhodou lze spatřovat ve výpovědích, které nemusí vždy odpovídat skutečnosti.

Dotazník byl převzat z průzkumu agentury Sofres-Factum pro Lidové noviny doplněné o názory německé mládeže podle ankety týdeníku Der Spiegel.

Dotazník byl rozdělen na dvě části. V první části bylo položeno 6 otázek. Prvních pět otázek nabízelo uzavřené odpovědi s otevřenou možností „jiné“. Šestá otázka byla otevřená. V první otázce byly respondentům předloženy k posouzení a seřazení hodnoty podle toho, jakou mají v jejich životě důležitost.

Druhá část dotazníku se svými otázkami zaměřuje na společenskou a ekonomickou situaci ve společnosti. Ke každému tvrzení má respondent za úkol označit, do jaké míry s tvrzením souhlasí či nesouhlasí. Respondent volí jednu z předložených odpovědí a), b), c), d), e).

Dotazník byl přeložen do německého jazyka pro potřeby německých studentů. Současně byl v závorce uveden i anglický výraz z důvodu všeobecné srozumitelnosti a jednoznačnosti otázek a pochopení jejich smyslu. Z osobní zkušenosti lze jenom potvrdit, že některé výrazy spisovné němčiny jsou často nahrazeny výrazy slangovými či hovorovými. Proto byl zvolen i anglický překlad, aby studenti jednoznačně porozuměli otázce a dokázali upřímně odpovědět.

Dotazníky byly distribuovány cílové skupině prostřednictvím pedagogů působících na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích a profesorů z německých univerzit v Braunschweigu, Bayreuthu a v Augsburgu. Všichni pedagogové a profesori byli s dotazníkem předem obeznámeni, věděli, jak jej zadávat a vyplňovat, dále byli seznámeni s cílem a záměrem celého výzkumu. Studenti vyplňovali dotazník v průměru 15–20 min.

U českých vysokoškolských studentů bylo dotazníkové šetření realizováno v prvních dvou týdnech v lednu od 4. 1. 2010 do 15. 1. 2010. U německých vysokoškolských studentů byly dotazníky shromážděny během července až srpna 2009 v rámci studijního pobytu na univerzitě v Braunschweigu a v Bayreuthu. V rámci bilaterálního semináře univerzit Augsburg a České Budějovice bylo možné během dubna 2010 shromáždit další počet dotazníků od německých vysokoškoláků.

4.3 Předpoklady výzkumné práce

P 1: Předpokládám, že čeští a němečtí vysokoškoláci se budou odlišovat ve svých výpovědích.

P 2: Předpokládám, že němečtí vysokoškolští studenti jsou více ctižádostiví než čeští vysokoškoláci.

P 3: Předpokládám, že obě cílové skupiny se zajímají o stav životního prostředí a jeho osud jim není lhostejný.

P 4: Předpokládám, že čeští vysokoškoláci vnímají svou generaci více cool neboli v pohodě než němečtí vysokoškoláci.

P 5: Předpokládám, že čeští vysokoškoláci budou plně zastávat názor, že ekonomické změny v naší společnosti zhoršují život průměrného člověka, zatímco němečtí vysokoškoláci nebudou zastávat tento názor.

P 6: Předpokládám, že čeští i němečtí vysokoškoláci si uvědomují problémy dnešního světa, kdy několik jednotlivců se obohacuje na úkor druhých, kteří se stávají chudšími.

P 7: Předpokládám, že němečtí vysokoškoláci budou názoru, že při ochotě tvrdě pracovat si může člověk zajistit dobré živobytí v porovnání s českými vysokoškoláky, kteří budou spíše nesouhlasit s tímto názorem.

P 8: Předpokládám, že jak u českých, tak i u německých vysokoškoláků bude převažovat názor a mínění, že v jejich společnosti neplatí rovnocenná šance každého na úspěch.

Jak již bylo výše řečeno, dotazník má dvě části. První část dotazníku je zaměřena na ověření předpokladů **P 1 – P 4**. Druhá část dotazníku ověřuje předpoklady **P 5 – P 8**.

5 Zpracování a vyhodnocení výsledků průzkumu

Formou dotazníku byly zkoumány hodnoty, názory, ideály a v neposlední řadě postoje ke společenské a ekonomické situaci ve společnosti českých a německých vysokoškolských studentů.

U českých vysokoškolských studentů ze 100 dotazovaných tvořilo 27 mužů a 73 žen.

U německých vysokoškolských studentů bylo z celkového počtu 100 dotazovaných 33 mužů a 67 žen.

První dvě otázky, poslední otázka první části dotazníku budou vyhodnoceny jako celkový soubor 200 respondentů s ohledem na skutečnost, že převaha respondentů byla tvořena ženami. U ostatních otázek je rozlišeno mezi mužským a ženským pohlavím.

Každá uzavřená otázka v první části dotazníku nabízí možnost otevřené odpovědi, tzv. „jiné“. U německých studentů je uváděn v tabulkách český výraz, který jsem přeložila podle výpovědí respondentů.

5.1 První část dotazníku

Otázka č. 1: Seřad'te hodnoty podle toho, jak jsou pro vás důležité?

Tabulka č. 1: Důležitost hodnot

Hodnoty	Pořadí	
	Čeští vysokoškoláci	Němečtí vysokoškoláci
Zdraví	1.	1.
Spravedlnost	5.	6.
Láska	3.	4.
Legrace	7.	8.
Rodina	2.	2.
Volný čas	6.	7.
Sex	8.	10.
Přátelství	4.	3.
Peníze	9.	9.
Kariéra	10.	5.
Jiné	<i>jídlo, úcta k druhému, elán, vzdělání, víra, Bůh (=láska), upřímnost</i>	<i>mír, velkorysost, tolerance, ochota pomáhat, čestnost, pozornost, víra, demokracie, péče o přírodu</i>

Čeští vysokoškolští studenti uvedli jako nejdůležitější hodnotu „zdraví“, druhou nejdůležitější hodnotou pro ně představovala „rodina“ a na třetím místě byla hodnota „láska“. Za nejméně důležité hodnoty, které se umístily na 8.-10. místě v žebříčku hodnot, patřily „sex, peníze a kariéra“. Zajímavé odpovědi, které mě zaujaly, byly v kolonce „jiné“, kdy čeští studenti upřednostňují další hodnoty: „jídlo, úcta k druhému, elán, vzdělání, víra, Bůh, upřímnost“. Je možné vyvodit, že víra a náboženství hrají také důležitou roli v životě studentů. Zajímavým momentem se u českých studentů objevilo „jídlo“ jako hodnota sama o sobě, což ukazuje v této odpovědi na typicky českou tradici. Je možné, že jídlo představuje pro někoho něco velmi důležitého, bez čehož by se nedokázal obejít. Uvědomujeme si, že bez jídla lze pár dní žít, ale ne celý život.

U německých vysokoškolských studentů se umístily na prvních třech místech tyto hodnoty: „zdraví, rodina, přátelství“. Na 8. místo studenti zařadili hodnotu

„legraci“, na 9. místo „peníze“ a na 10. místo „sex“. Hodnota „kariéra“ nebyla německými studenty považována za nejméně důležitou. Za další důležité hodnoty v kolonce „jiné“ považovali němečtí studenti hodnoty jako „mír, velkorysost, tolerance, ochota pomáhat, čestnost, pozornost, víra, demokracie, péče o přírodu“. Je vidět, že dnešní multikulturní svět vyžaduje určitou toleranci. „Mír“ jako další hodnota má své opodstatnění, studenti si uvědomují, že války a nenávist nevede k žádnému řešení problému.

V porovnání českých a německých vysokoškolských studentů se umístily hodnoty „zdraví a rodina“ na prvních dvou nejdůležitějších místech. Zatímco čeští studenti upřednostňovali na 3. místě hodnotu „láska“ a na 4. místě hodnotu „přátelství“, u německých studentů tomu bylo naopak, hodnota „přátelství“ byla preferována před hodnotou „láska“. Zajímavým momentem v porovnání u obou skupin studentů představovala hodnota „kariéra“. U českých vysokoškoláků se objevila tato hodnota na 10. místě a zastupovala nejméně důležitou hodnotu, zatímco u německých vysokoškoláků byla tato hodnota na 5. místě. Mezi nejméně důležité hodnoty řadily obě skupiny studentů hodnoty „sex a peníze“. Také hodnota „legrace“ nebyla řazena u obou skupin k nejdůležitějším hodnotám.

Otázka č. 2: Proti čemu se vyplatí bojovat? Seřad'te:

Tabulka č. 2: Proti čemu se vyplatí bojovat

Druh odpovědi	Pořadí	
	Čeští vysokoškoláci	Němečtí vysokoškoláci
Sociální nespravedlnosti	2.	1.
Autoritám	3.	4.
Politikům	5.	5.
Ničení životního prostředí	1.	2.
Diktátorům	4.	3.
Společenské nudě	6.	6.
Jiné	<i>násilí, feminismus, týrání zvířat, sebestřednost</i>	<i>zákony, korupce, nenávisť, zneužití, lhostejnost, nerovnoprávnost, válka mezi zeměmi</i>

U českých vysokoškolských studentů se ukázalo, že na 1. místě se vyplatí bojovat proti ničení životního prostředí, poté proti sociální nespravedlnosti, na 3. místě proti autoritám a poté na 4. místě proti diktátorům. Bojovat proti politikům se objevilo až na pomyslném předposledním místě, společenská nuda se umístila na posledním 6. místě. Zajímavé byly i odpovědi v kolonce „jiné“, kdy čeští studenti považují za důležité bojovat proti násilí, také proti feminismu, týrání zvířat a také proti sebestřednosti. Ukazuje se, že bojovat proti politikům se netěší zájmu studentů. Je možné vyvodit, že čeští studenti neprojevují přílišnou účast a zájem na politickém životě.

Němečtí vysokoškolské studenti považují za nejdůležitější bojovat proti sociální nespravedlnosti, poté na 2. místě proti ničení životního prostředí. Na 3. místě uvedli studenti, že se vyplatí bojovat proti diktátorům a na 4. místě proti autoritám. Následující pořadí je totožné s pořadím u českých vysokoškoláků. Někteří němečtí studenti využili také možnosti odpovědi „jiné“, kdy podle jejich výpovědí se vyplatí bojovat proti zákonům, korupci, nenávisti, zneužití, lhostejnosti, nerovnoprávnosti a válce mezi zeměmi.

Celkově lze říci, že u obou cílových skupin se ukazuje, že bojovat proti ničení životního prostředí a proti sociální nespravedlnosti stojí v popředí zájmu studentů. Naopak bojovat proti politikům či společenské nuditě nepovažují studenti za něco, proti čemu by se vyplatilo na prvním místě bojovat. Čeští i němečtí studenti žijí v demokratických státech a považují podle mého názoru svobodu za jedno ze svých významných práv, proto také z toho usuzuji, proč umístili čeští vysokoškoláci boj proti autoritám na 3. místo a boj proti diktátorům na 4. místo. U německých vysokoškoláků se výpovědi nijak extrémně nelišily, boj proti autoritám umístili němečtí vysokoškoláci na 4. místo a proti diktátorům na 3. místo.

Otázka č. 3: Z čeho máte největší strach?

Vyberte jen 1 možnost tak, že ji zakroužkujete:

ČEŠTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

Tabulka č. 3: Největší strach u českých vysokoškoláků

Druh odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Války	2	7,41	20	27,39	22,00
Kriminality	5	18,52	2	2,74	7,00
Rozvodu rodičů	1	3,70	1	1,37	2,00
Ekologických katastrof	8	29,63	3	4,11	11,00
Nezaměstnanosti	3	11,11	6	8,22	9,00
Samoty	6	22,22	31	42,47	37,00
Nevím	2	7,41	1	1,37	3,00
Jiné*	0	0,00	9	12,33	9,00
Celkem	27	100,00	73	100,00	100,00

* nemoc (2x), utrpení, živelné katastrofy, zdravotní komplikace, smrt (2x), smrt bližních, jestli jsem schopná v tomhle světě vůbec žít a být šťastná

Z celkového počtu 100 českých vysokoškolských studentů 37,00% českých studentů uvedlo, že má největší strach ze samoty, 22,00% studentů se obává války a 11,00% studentů z ekologických katastrof. 9,00% studentů z celkového počtu 100 respondentů má největší strach z nezaměstnanosti a 9,00% českých studentů odpovědělo možnostmi „jiné“, kde uvedli, že se bojí nemoci, utrpení, živelné katastrofy, zdravotní komplikace, smrti. Je možné vyvodit, že studenti si uvědomují, co s sebou život přináší, tedy nejenom štěstí a radost, ale také to, že součástí života zůstává utrpení a smrt, čehož se většina lidí bojí. Pouze 2,00% studentů z celkového počtu uvedla, že má největší strach z rozvodu rodičů.

V porovnání mužů a žen u českých vysokoškoláků vyplývá, že z celkového počtu 27 mužů uvedlo 29,63% mužů, že má největší strach z ekologických katastrof, 22,22% mužů ze samoty a 18,52% mužů z kriminality. Z celkového počtu 73 žen se

42,47% žen nejvíce bojí samoty, dále 27,39% žen má strach z války a 12,33 žen zvolilo možnosti odpovědi „jiné“.

NĚMEČTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

Tabulka č. 4: Největší strach u německých vysokoškoláků

Druh odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	počet	% podíl	% podíl
Války	3	9,09 (= <u>9,10</u>)	28	41,79	31,00
Kriminality	10	30,30	5	7,46	15,00
Rozvodu rodičů	2	6,06	0	0,00	2,00
Ekologických katastrof	2	6,06	6	8,96	8,00
Nezaměstnanosti	5	15,15	4	5,97	9,00
Samoty	8	24,24	21	31,34	29,00
Nevím	2	6,06	1	1,49	3,00
Jiné*	1	3,03	2	2,99	3,00
Celkem	33	100,00	67	100,00	100,00

* muži: *nemoc* ženy: *nemoc, smrt mých bližních, nevyléčitelná choroba*

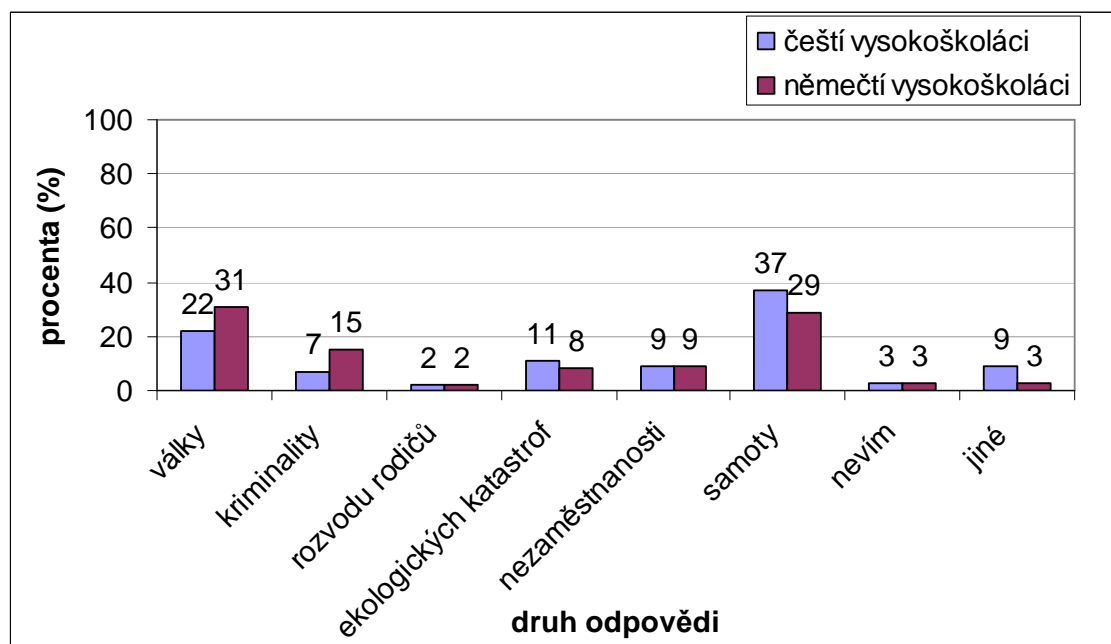
Z celkového počtu 100 německých vysokoškolských studentů uvedlo 31,00% studentů, že má největší strach z války, dále 29,00% studentů se obává samoty a 15,00% studentů uvedlo obavy z kriminality. Stejně jako u českých vysokoškoláků pouze 2,00% německých studentů vypověděla, že má největší strach z rozvodu rodičů.

Když porovnáme výpovědi mužů a žen u německých vysokoškoláků, zjistíme, že z celkového počtu 33 mužů 30,30% mužů uvedlo, že má největší strach z kriminality. 24,24% mužů se obává samoty a 15,15% má strach z nezaměstnanosti. Z celkového počtu 67 žen 41,79% žen uvedlo, že má největší strach z války, dále 31,34% žen ze samoty a 8,96% žen z ekologických katastrof.

Z hlediska porovnání mezi muži a ženami u českých a německých vysokoškoláků vyplývá, že nejvíce českých vysokoškoláků z řad mužů z celkového

počtu mužů má největší strach z ekologických katastrof, z řad německých vysokoškolských studentů z kriminality. Z celkového počtu žen se nejvíce českých vysokoškolských studentek obává samoty, u německých studentek uvedlo, že se bojí nejvíce války.

Graf č. 1: Největší strach v porovnání českých a německých vysokoškoláků

V porovnání mezi českými a německými studenty docházíme k závěru, že z celkového počtu (100) se nejvíce českých vysokoškoláků (37%) bojí především samoty, zatímco němečtí vysokoškoláci opět z celkového počtu (100) mají největší strach z války (31%). Stojí za povšimnutí, že 29% německých vysokoškoláků uvedlo, že má největší strach ze samoty. Pouze malé procento (2%) českých i německých vysokoškoláků má největší strach z rozvodu rodičů.

Otázka č. 4: Který pojem se nejlépe hodí pro označení vaší generace?

Vyberte jen 1 možnost tak, že ji zakroužkujete.

ČEŠTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

Tabulka č. 5: Pojem vystihující generaci českých vysokoškoláků

Druh odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Zasněná	0	0,00	2	2,74	2,00
Politická	1	3,70	1	1,37	2,00
Ctižádostivá	16	59,26	29	39,73	45,00
Cool/ v pohodě	5	18,52	16	21,92	21,00
Realistická	3	11,11	9	12,33	12,00
Nevím	0	0,00	6	8,22	6,00
Jiné*	2	7,41	10	13,69	12,00
Celkem	27	100,00	73	100,00	100,00

* muži: znuděná, ignorující ženy: bezohledná, lítostivá, uchvátaná, orientovaná na produkci a úspěch, nezodpovědná, otupělá, sobecká, uvolněná, egoistická – bez svědomí, pořád za něčím honící

Z celkového počtu 100 českých vysokoškolských studentů odpovědělo 45,00% studentů, že pojem „ctižádostivá“ se nejlépe hodí pro označení jejich generace. Dále za povšimnutí stojí zmínit, že 21,00% studentů z celkového počtu českých vysokoškoláků uvedlo, že jejich generaci je možné označit za „cool neboli v pohodě“; 12,00% studentů uvedlo možnost odpovědi „realistická a jiné“. Z otevřené odpovědi „jiné“ vyplývá, že ženy vnímají dnešní generaci více uspěchanou, kde každý myslí spíše sám na sebe a usiluje, aby dosáhl svého cíle a našel úspěch, současně nehledá zodpovědnost, chce se uvolněně bavit. Výrok „pořád za něčím honící“ může být důkazem dnešní uspěchané doby, kdy zbývá málo času na odpočinek a klidnou relaxaci. Pouze 2,00% studentů z celkového počtu se domnívá, že jejich generaci lze možno vystihnout jako „politickou“. Již z tohoto tvrzení je možné vyvodit, že politická angažovanost dnešní generace není příliš vysoká, ba naopak.

V porovnání mezi muži a ženami nejsou vykazovány zásadní odlišnosti. Z celkového počtu 27 mužů 59,26% mužů uvádí pojem „ctižádostivá“ k označení jejich generace. Z celkového počtu 73 žen 39,73% žen vystihuje svoji generaci také pojmem „ctižádostivá“.

NĚMEČTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

Tabulka č. 6: Pojem vystihující generaci německých vysokoškoláků

Druh odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Zasněná	4	12,12	9	13,43	13,00
Politická	2	6,06	3	4,48	5,00
Ctižádostivá	13	39,39 (= 39,40)	25	37,31	38,00
Cool/ v pohodě	6	18,18	1	1,49	7,00
Realistická	5	15,15	20	29,85	25,00
Nevím	1	3,03	2	2,99	3,00
Jiné*	2	6,06	7	10,45	9,00
Celkem	33	100,00	67	100,00	100,00

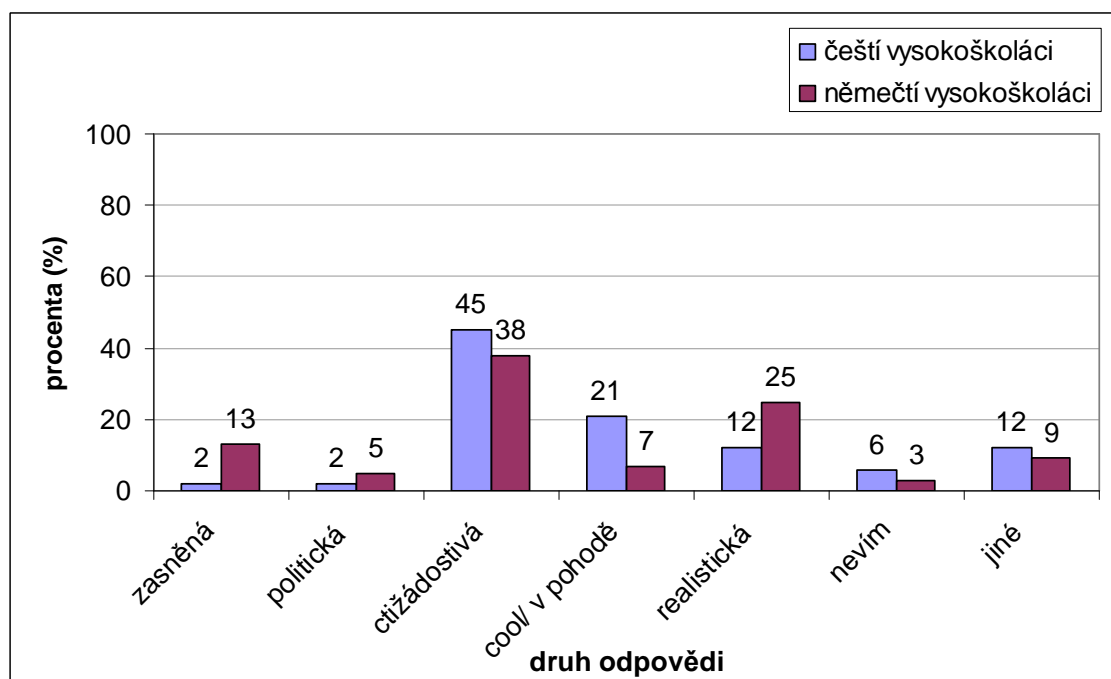
* muži: *zatížená, egoistická* ženy: *pomalá (mnoho řečí, ale žádné činy), moderní, lhostejná, málo motivovaná, líná, otrávená, smíšená (různorodá)*

Z celkového počtu 100 německých vysokoškolských studentů uvedlo 38,00% studentů, že pojem „ctižádostivá“ vystihuje jejich generaci, dále 25,00% studentů označilo odpověď „realistická“, v neposlední řadě 13,00% studentů zvolilo možnost „zasněná“. 5,00% studentů z celkového počtu uvedlo, že jejich generace je „politická“.

V porovnání mezi muži a ženami vyplývá, že obě pohlaví se shodují ve vymezení jejich generace jako „ctižádostivá“, a to konkrétně z celkového počtu 33 mužů 39,40% mužů zvolilo tuto odpověď, z celkového počtu 67 žen bylo 37,31% žen pro tutéž možnost. Zatímco 18,18% mužů z celkového počtu mužů vnímá svoji generaci jako „cool nebo také v pohodě“, u žen to mu bylo jinak, pouze 1,49% žen z celkového počtu žen uvedlo tuto možnost. 29,85% žen opět z celkového počtu žen udává možnost

odpovědi „realistická“, což v porovnání s muži uvedlo 15,15% mužů z celkového počtu mužů. Muži (6,06%) i ženy (10,45%) využili možnosti odpovědi „jiné“. Myslím si, že výrokem „zatížená“ generace můžeme usuzovat na historii a minulost německého národa, kdy dnešní generace se může cítit být zatížená touto minulostí, ačkoli nenese vinu za to, co se stalo.

Graf č. 2: Pojem vystihující generaci českých a německých vysokoškoláků

Je možné porovnat mezi českými a německými vysokoškoláky, kde můžeme celkově shrnout, čeští i němečtí vysokoškoláci vykazují shodu ve vymezení své generace. U obou bylo nejvíce pojmem „ctižádostivá“ vymezena jejich generace, stejně tak i v porovnání mezi muži a ženami bylo označení „ctižádostivá“ nejvíce preferováno. Jistou odlišnost můžeme spatřovat v možnosti odpovědí „cool/ v pohodě“ a „realistická“, kdy u německých vysokoškoláků 25% studentů z celkového počtu 100 německých vysokoškoláků označilo možnost „realistická“, u českých vysokoškoláků 12% studentů z celkového počtu 100 českých vysokoškoláků vybralo tuto možnost „realistická“. Můžeme tedy usuzovat, že němečtí vysokoškolští studenti uvažují více realističtěji než čeští vysokoškoláci. Dále vyplývá, že čeští vysokoškolští studenti (21%) vidí svoji generaci více „cool nebo také v pohodě“ v porovnání s německými studenty (7%).

Otázka č. 5: Koho považujete za svůj idol?

Můžete vybrat více možností tak, že je zakroužkujete.

Ve většině dotazníků jak u českých, tak i u německých vysokoškoláků byla uvedena pouze jedna odpověď, zejména se nejčastěji objevovala možnost odpovědi „nikoho“. Zajímavé odpovědi se objevovaly v otevřené odpovědi „jiné“.

ČEŠTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

Tabulka č. 7: Idol u českých vysokoškoláků

Druh odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Sportovce	3	11,11	5	6,85	8,00
Herce	2	7,41	4	5,48	6,00
Politiky	1	3,70	1	1,37	2,00
Modelky	0	0,00	1	1,37	1,00
Ekologické iniciativy/ aktivisty	3	11,11	6	8,22	9,00
Popové hvězdy	2	7,41	1	1,37	3,00
Náboženské vůdce	0	0,00	2	2,74	2,00
Nikoho	14	51,85	45	61,64	59,00
Jiné*	2	7,41	8	10,96	10,00
Celkem	27	100,00	73	100,00	100,00

* muži: *hudebníci, lidi usilující o pomoc potřebným* ženy: *rodiče, teta, přítel, učitelé, iniciátoři a koordinátoři charitativních akcí, vědec, kamarádi, umělci – hudební nebo výtvarní – kteří reagují na události ve světě a zamýšlí se nad nimi*

Z celkového počtu 100 českých vysokoškoláků 59,00% studentů odpovědělo, že nepovažují nikoho za svůj idol, dále 10,00% studentů zvolilo možnost odpovědi „jiné“. 9,00% studentů považuje za svůj idol „ekologické aktivisty či iniciativy“ a 8,00% studentů „sportovce“. V odpovědi „jiné“ vyplývá z odpovědí, že idolem se pro

ženy stávají lidé blízcí, kteří pro ně něco důležitého znamenají, mají je rádi, a stejně tak i pro muže se stávají jejich idolem lidé, kteří jsou schopni bojovat za spravedlivou a dobrou věc, která může pomoci ostatním lidem.

Z celkového počtu 27 mužů 51,85% mužů uvedlo, že nepokládají nikoho za svůj idol, z celkového počtu 73 žen 61,64% žen uvedlo tutéž možnost. 10,96% žen z celkového počtu žen využilo možnosti odpovědi „jiné“. Z výsledků také vyplývá, že stav životního prostředí není mužům ani ženám lhostejným, neboť 11,11% mužů z celkového počtu mužů a 8,22% žen z celkového počtu žen považují ekologické aktivisty či iniciativy za svůj idol.

NĚMEČTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

Tabulka č. 8: Idol u německých vysokoškoláků

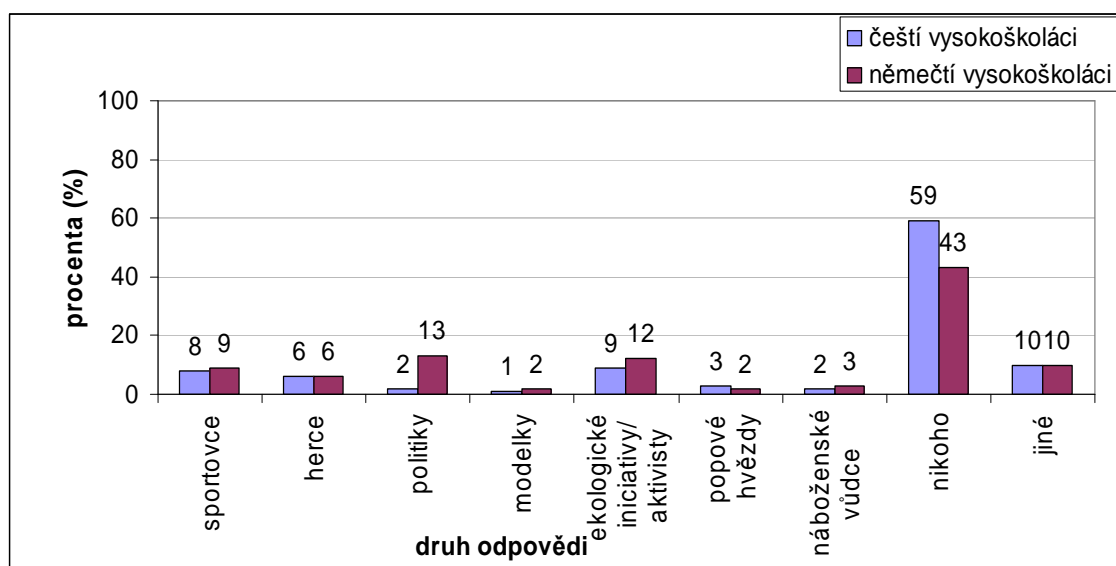
Druh odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Sportovce	5	15,15	4	5,97	9,00
Herce	1	3,03	5	7,46	6,00
Politiky	4	12,12	9	13,43	13,00
Modelky	0	0,00	2	2,99	2,00
Ekologické iniciativy/ aktivisty	2	6,06	10	14,93	12,00
Popové hvězdy	1	3,03	1	1,49	2,00
Náboženské vůdce	1	3,03	2	2,99	3,00
Nikoho	18	54,55	25	37,31	43,00
Jiné*	1	3,03	9	13,43	10,00
Celkem	33	100,00	67	100,00	100,00

* muži: spisovatel   ženy: přátelé, rodiče (5x), příbuzní, profesori, bojovníci za spravedlnost

Z celkového počtu 100 německých vysokoškolských studentů 43,00% studentů uvedlo, že nepovažují nikoho za svůj idol, dále 13,00% studentů pokládají politiky a 12,00% ekologické aktivisty či iniciativy za svůj idol.

Více než polovina mužů (54,55%) z celkového počtu mužů (33) a 37,31% žen z celkového počtu žen (73) uvádí, že nemají žádné idoly.

Graf č. 3: Idol u českých a německých vysokoškoláků

V porovnání mezi českými a německými vysokoškoláky vyplývá, že čeští a němečtí vysokoškoláci se shodují v tom, že více jak polovina českých vysokoškoláků (59%) a nejvíce německých vysokoškoláků (43%) nepovažují nikoho za svůj idol. Zajímavým zjištěním je skutečnost, že zatímco pouze 2% českých vysokoškoláků z celkového počtu (100) považuje za svůj idol politiky, u německých vysokoškoláků je procentuální zastoupení větší, tedy 13% německých vysokoškoláků z celkového počtu (100) pokládá za svůj idol politiky. Jistou příčinu podle mého názoru můžeme hledat v tom, že německá politika je řízena očima ženy, která vzbuzuje úctu a respekt. Idoly jako „popové hvězdy či modelky“ byly upřednostňovány u obou cílových skupin v malém zastoupení.

Otázka č. 6: Cílem každého člověka je šťastný a spokojený život. Zamysli se a stručně shrň v 5 bodech (= 5 podmínek), co pokládáš za důležité pro svůj vlastní život a co by jej učinilo šťastným. S ohledem na to, že první bod je nejdůležitější a pátý je nejméně podstatný.

ČEŠTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

K nejčtenějším odpovědím respondentů se řadily následující výpovědi: *šťastná a zdravá rodina, zdraví, kamarádi (přátelé), láska, peníze (dostatek finančních prostředků), práce, která mě bude naplňovat*. Četnost těchto odpovědí se mění v pořadí od prvního k pátému bodu.

Tabulka č. 9: Četnost odpovědí podle pořadí u českých vysokoškoláků

Odpovědi	Četnost odpovědí podle pořadí od 1. k 5. bodu				
	1.	2.	3.	4.	5.
Rodina	44	19	8	4	4
Zdraví	22	19	11	9	4
Kamarádi	1	3	7	13	9
Láska	6	11	8	2	2
Peníze	0	3	7	14	27
Práce	0	15	19	14	8

Z tabulky vyplývá, že rodina na pomyslném 1. místě patřila mezi nejčtenější odpovědi. Čeští vysokoškoláci pokládají rodinu za důležitý moment v jejich vlastním životě. Za tohoto předpokladu mohou prožívat šťastný a spokojený život. Čeští vysokoškoláci uvedli také zdraví jako hodnotu, která je pro ně velice důležitá a umísťuje se na předních místech v pořadí. Čeští vysokoškoláci si uvědomují, že zdraví už není pouze frází, která se používá při blahopřání druhým lidem, ale je to jakási opravdová hodnota, která je předpokladem pro všechno ostatní. Člověk může být samozřejmě šťastný, když bude mít spoustu peněz, ale v momentě, kdy nebude zdravý, peníze mu nepomohou navrátit ztracené zdraví. Další odpovědi jsou kamarádi, kteří se svou největší četností objevují na předposledním místě, tedy čeští vysokoškoláci potřebují přátelství pro šťastný a spokojený život, ale nepředstavuje pro ně nezbytně nutnou podmínku pro jejich život, řadí ji k méně podstatné. Láska je podle četnosti také řazena k důležité součásti jejich života. Zajímavou skutečností představují peníze, neboť

čeští vysokoškoláci je uvedli nejčteněji na pomyslném 5. bodě jako nejméně podstatné. Můžeme usuzovat, že čeští vysokoškoláci si cení velice rodiny, ale zároveň vědí, že aby mohli zajistit tuto podmínku, potřebují k tomu dostatek finančních prostředků, ať už ve smyslu bydlení, nákladů na živobytí. Čeští vysokoškoláci se nacházejí v období, kdy hledají při studiu různé možnosti přivýdělku nebo budou ukončovat svoje vzdělání, a proto uvedli práci jako jednu z nejčtenějších odpovědí na 3. místě.

Kromě výše uvedených odpovědí se objevovaly tyto opravdu někdy zajímavé odpovědi s malou četností: *nezávislost, vnitřní klid a harmonie, podpora a vzájemná pomoc, zajištění bezpečnosti státem, záliby, dobré ohodnocení, vzdělání, tolerance, adaptabilita, rozkoš, zdravé děti, legrace, zábava, spravedlivá a odvážná společnost, křesťanská Evropa, kariéra, tvořivost, milující partner, normální příbuzný, mít své sny a cíle, ke kterým směřuji, cestování, pes, dostatek volného času pro moje zájmy, víra v Boha, nebýt nikdy sám, dobré životní prostředí, nestrádání, čas na sebe, život na venkově, spánek, mír, pravda, odvaha prosadit se, svatba.*

Na pomyslném 5. místě, které představuje nejméně podstatnou podmínku, byly uvedeny tyto odpovědi: *seberealizace a zdravé děti, zábava (legrace), křesťanská Evropa, kariéra, normální příbuzný, vnitřní spokojenost, dostatek volného času.* Nejvíce zastoupená odpověď co do četnosti byla kariéra (8x), dále pak dostatek volného času (6x) a v neposlední řadě zábava či legrace (5x). Ostatní odpovědi byly uvedeny s nízkou četností.

Z výsledků vyplývá, že čeští studenti si přejí mít rodinu, o kterou by se mohli opřít a zároveň v ní najít útočiště. Také zdraví je studenty vysoce ceněno. Také láska hraje důležitou roli v životě vysokoškoláků. Jak se ukazuje, člověk není tvor, který by byl zvyklý žít sám, potřebuje lidi okolo sebe, kteří by mu pomohli, a proto i přátelství se objevuje v podmínkách šťastného a spokojeného života, ale je považováno za méně podstatné. Dobrá práce a s tím určité zajištění je také nezbytnou podmínkou respondentů. Peníze jako nejméně podstatné nenahradí to nejdůležitější, čeho si v životě považujeme.

NĚMEČTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

K nejčtenějším odpovědím respondentů patřily tyto výrazy: *láska, práce, rodina, peníze, kamarádi (přátelé), zdraví, kariéra, vzdělání (dokončit studium)*. Četnost těchto odpovědí se mění v pořadí od prvního k pátému bodu.

Tabulka č. 10: Četnost odpovědí podle pořadí u německých vysokoškoláků

Odpovědi	Četnost odpovědí podle pořadí od 1. k 5. bodu				
	1.	2.	3.	4.	5.
Láska	11	6	11	7	5
Práce	2	10	6	9	3
Rodina	27	8	10	5	5
Peníze	4	5	7	14	12
Kamarádi	4	14	15	8	7
Zdraví	14	3	8	5	9
Kariéra	4	13	7	6	0
Vzdělání	6	1	4	2	4

Z tabulky je možné zjistit, že rodina byla německými vysokoškolskými studenty uváděna nejčteněji na 1. místě. Také láska a kamarádi se řadí k důležitým předpokladům šťastného a spokojeného života. Zdraví je opět studenty pokládáno na nejdůležitější. Najít dobrou práci po studiu je jeden z důležitých cílů respondentů. Proto také je přáním mnoha dokončit studium, dosáhnout určitého vzdělání a tím spojeného ocenění. Peníze se opět objevují jako nejméně podstatná podmínka, ale přesto se stává cílem respondentů k tomu, aby mohli prožívat šťastný a spokojený život. Zajímavou skutečnost představuje kariéra, která je nejčteněji zastoupena na pomyslném 2. místě, z čehož vyplývá, že respondenti ji považují za důležitou součást v jejich životě.

Kromě výše uvedených odpovědí lze uvést několik dalších zajímavých odpovědí, jejichž četnost byla nízká: *pomáhat druhým lidem, sport, legrace, pohodlí, nezávislost, dostatek cílů, partner (partnerka), děti, mír ve světě, vztah s Bohem, upřímnost lidí, dbát na ekonomické, sociální a ekologické problémy, stát za svým názorem, šťastná svatba, volný čas, cestování, smysl života, milého otce, muzika, obrovské klavírní křídlo, spravedlnost ve světě, pěkně vypadat, zvířata, sex, párty,*

porozumění, důvěra, uznání (ocenění za plnohodnotného člověka), naděje, nebýt sám, čestnost, respekt, užívat života, koníčky, záliby.

Za nejméně podstatné, tedy na pomyslném 5. místě, uvedli respondenti tyto odpovědi: *pomáhat druhým lidem, sport, legrace, pohodlí, nezávislost, partner – partnerka, děti, mír ve světě, volný čas, cestování, muzika, spravedlnost ve světě, pěkně vypadat, důvěra, uznání – ocenění za plnohodnotného člověka, užívat života.* K nejvíce zastoupeným odpovědím podle četnosti patřily tyto výpovědi: cestování (8x), poté legrace (6x) a volný čas (5x). Ostatní odpovědi byly uvedeny s nízkou četností.

Celkově je možné shrnout, že němečtí vysokoškoláci považují rodinu za důležitou podmínku pro šťastný a spokojený život. Na druhé straně se tu objevuje kariéra jako také důležitý předpoklad pro šťastný život. Otázkou zůstává, zda-li se kariéra nebude vylučovat s rodinou. Dostáváme se k problému mladých lidí, kteří na jedné straně touží po vlastní rodině, ale na druhou stranu chtějí budovat kariéru a zajistit si tak dostatek finančních prostředků k realizaci svých snů a přání. Zažít úspěch, být oceněn od druhých, stoupat po žebříčku úspěšnosti stále výše a výše je lákavou možností, ale ne zcela slučitelná s rodinou a starostí o členy rodiny.

V porovnání mezi českými a německými vysokoškolskými studenty docházíme k závěru, že rodina je u obou cílových skupin považována za nejdůležitější k tomu, aby mohl být jejich život šťastný a spokojený. Jistou odlišnost je možné vnímat ve vnímání kariéry, zatímco čeští vysokoškoláci ji považují za nejméně podstatnou, němečtí vysokoškoláci považují kariéru za relativně důležitou podmínku pro šťastný a spokojený život.

Také hodnota „cestování“ byla zastoupena ve výpovědích u obou cílových skupin. Tato hodnota má své opodstatnění v životě vysokoškoláka, neboť mu přináší nové zážitky, poznatky a zkušenosti. Může svobodně navštěvovat a poznávat různé země, jejich kulturu, učit se cizím jazykům.

5.2 Druhá část dotazníku

Zamysli se nad společenskou a ekonomickou situací v naší společnosti a přečti si následující tvrzení. Zakroužkováním označ, do jaké míry s tvrzením souhlasíš či nesouhlasíš.

Tvrzení č. 1: Ekonomické změny v naší společnosti dělají život průměrného člověka horší, ne lepší.

ČEŠTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

Tabulka č. 11: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 1 u českých vysokoškoláků

Odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Nesouhlasím	3	11,11	2	2,74	5,00
Spíše nesouhlasím	4	14,815 (= <u>14,82</u>)	17	23,29	21,00
Ani souhlas, ani nesouhlas	6	22,22	21	28,77	27,00
Spíše souhlasím	9	33,33	25	34,25	34,00
Souhlasím	5	18,52	8	10,95	13,00
Celkem	27	100,00	73	100,00	100,00

Z celkového počtu 100 českých respondentů 34,00% studentů uvedlo, že s tvrzením číslo 1 spíše souhlasí, dále pak 27,00% dotazovaných jsou neutrálního názoru, tedy nelze s tímto tvrzením plně souhlasit a ani nesouhlasit. Pouze 5,00% z celkového počtu nesouhlasí s tímto tvrzením. Celkově můžeme říci, že nejvíce českých vysokoškoláků spíše souhlasí s tím, že ekonomické změny v naší společnosti dělají život průměrného člověka horší, ne lepší.

Z celkového počtu mužů (27) odpovědělo 33,33% studentů, že s tvrzením spíše souhlasí, stejně tak jako ženy z celkového počtu žen (73) bylo 34,25% žen, které spíše souhlasily.

NĚMEČTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

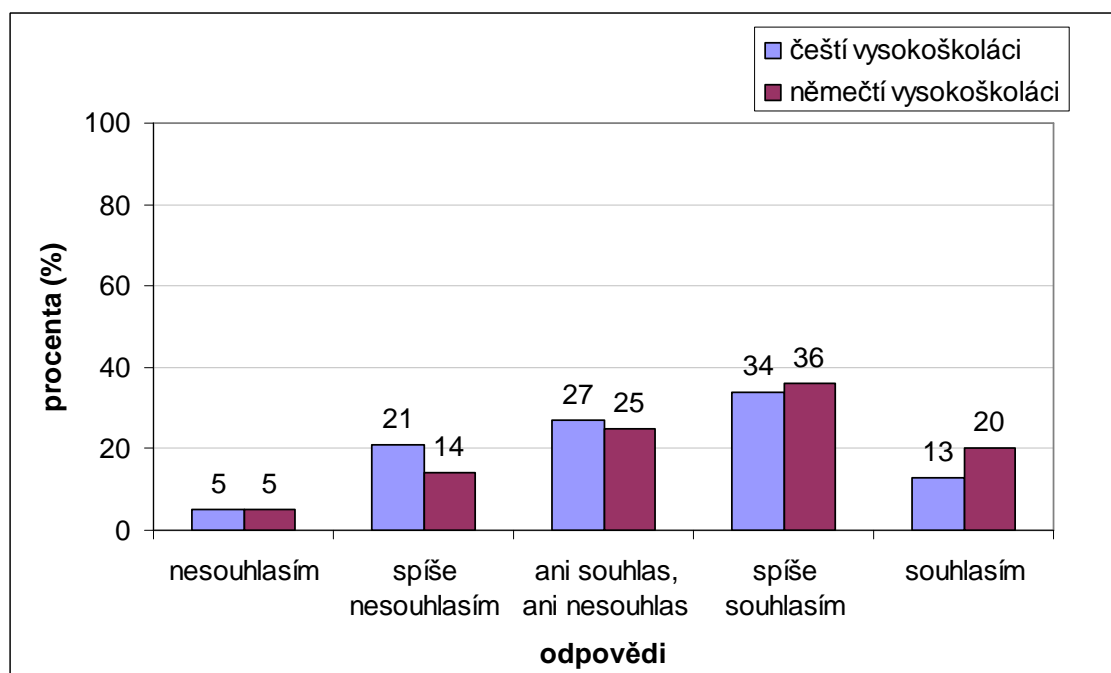
Tabulka č. 12: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 1 u německých vysokoškoláků

Odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Nesouhlasím	0	0,00	5	7,46	5,00
Spíše nesouhlasím	5	15,15	9	13,43	14,00
Ani souhlas, ani nesouhlas	7	21,21	18	26,87	25,00
Spíše souhlasím	8	24,24	28	41,79	36,00
Souhlasím	13	39,39 (= 39,40)	7	10,45	20,00
Celkem	33	100,00	67	100,00	100,00

Z celkového počtu 100 německých vysokoškoláků 36,00% studentů spíše souhlasí s tvrzením číslo 1, které říká, že ekonomické změny v naší společnosti dělají život průměrného člověka horší, ne lepší. Dále 25,00% studentů zaujalo neutrální stanovisko a 20,00% studentů plně souhlasí s tímto tvrzením.

Z celkového počtu mužů (33) uvedlo 39,40% studentů, že s tvrzením plně souhlasí. V porovnání s ženami vyjádřilo 41,79% žen z celkového počtu žen (67), že spíše souhlasí.

Graf č. 4: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 1 u českých a německých vysokoškoláků

Z grafu vyplývá, že 34% českých a 36% německých vysokoškoláků spíše souhlasí s tvrzením č. 1. Vycházíme z celkového počtu 100 českých a 100 německých vysokoškoláků. Obě cílové skupiny se shodují v této odpovědi. V jejich společnosti ekonomické změny nepřinášejí lidem lepší změny, ale spíše naopak jejich život se zhoršuje. Relativní shodu u obou cílových skupin můžeme najít v neutrální odpovědi, kde 27% českých a 25% německých vysokoškoláků uvedlo tuto odpověď. Lze tedy vyvodit, že tedy nelze jednoznačně říci, že ekonomické změny dělají život průměrného člověka horší, ne lepší. Neboť některé ekonomické změny mohou určité vrstvě obyvatelstva vyhovovat, jiné naopak ne. Úplná shoda českých i německých vysokoškoláků se projevila v odpovědi „nesouhlasím“. Pouze 5% českých i německých vysokoškoláků nesouhlasí s tímto tvrzením.

Tvrzení č. 2: Několik jednotlivců se stává bohatšími, ale mnoho lidí chudne.

ČEŠTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

Tabulka č. 13: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 2 u českých vysokoškoláků

Odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Nesouhlasím	1	3,70	4	5,48	5,00
Spíše nesouhlasím	3	11,11	14	19,18	17,00
Ani souhlas, ani nesouhlas	5	18,52	9	12,33	14,00
Spíše souhlasím	11	40,74	27	36,98	38,00
Souhlasím	7	25,93	19	26,03	26,00
Celkem	27	100,00	73	100,00	100,00

Z celkového počtu 100 českých vysokoškoláků 38,00% studentů spíše souhlasí s tvrzením, že několik jednotlivců se stává bohatšími, ale mnoho lidí chudne. Plný souhlas s tímto tvrzením vyjádřilo 26,00% studentů. Určité procento studentů (17,00%) však s tímto výrokem spíše nesouhlasí.

Z celkového počtu mužů (27) odpovědělo 40,74% mužů, že s tímto tvrzením spíše souhlasí, stejně tak i ženy, z celkového počtu žen (73) jich 36,98% bylo také pro tuto odpověď.

Lze tedy shrnout, že čeští vysokoškoláci ve většině spíše nebo úplně souhlasí s tímto tvrzením. Uvědomují si, že zatímco někteří lidé mají dostatek všeho, nic nepotřebují, nestrádají, jiní trpí hladem, bídou, nouzí a pro nedostatečnou zdravotní péči i umírají.

NĚMEČTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

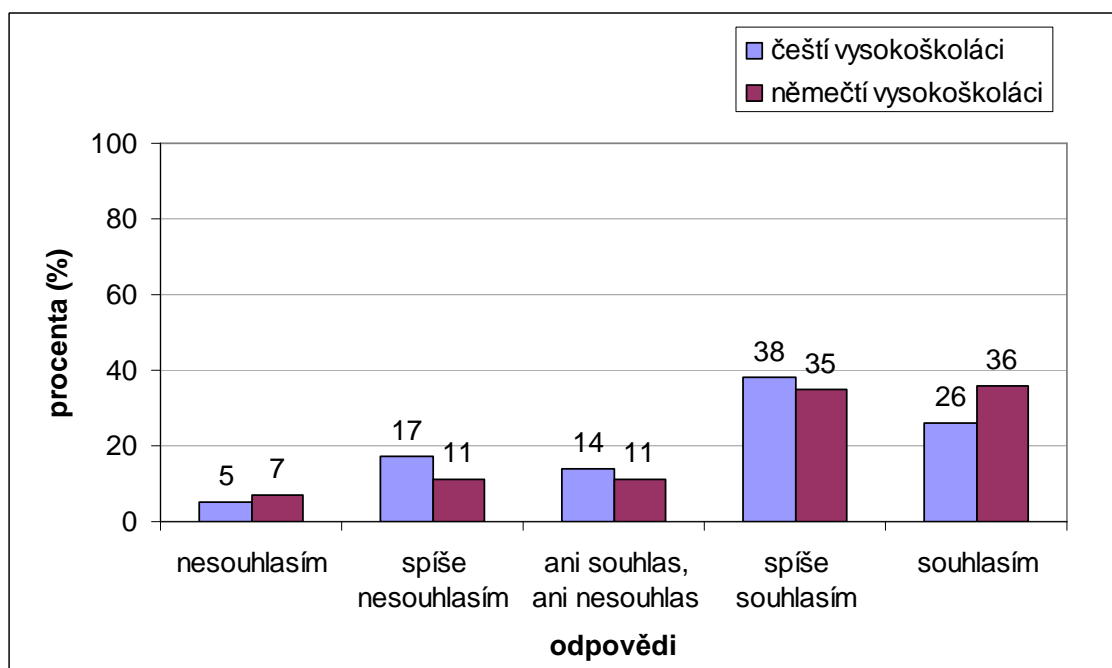
Tabulka č. 14: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 2 u německých vysokoškoláků

Odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Nesouhlasím	3	9,09 (= <u>9,10</u>)	4	5,97	7,00
Spíše nesouhlasím	4	12,12	7	10,45	11,00
Ani souhlas, ani nesouhlas	6	18,18	5	7,46	11,00
Spíše souhlasím	5	15,15	30	44,78	35,00
Souhlasím	15	45,45	21	31,34	36,00
Celkem	33	100,00	67	100,00	100,00

Z celkového počtu 100 německých vysokoškoláků 36,00% plně souhlasí s tvrzením č. 2, které říká, že několik jednotlivců se stává bohatšími, ale mnoho lidí chudne, o jedno procento méně (35,00%) studentů vyjádřilo, že spíše souhlasí. Pouze 7,00% vysokoškoláků uvedlo možnost „nesouhlasím“.

V porovnání mezi muži a ženami se ukazuje, že zatímco z celkového počtu mužů (33) 45,45% mužů plně souhlasí s tímto tvrzením, 44,78% žen z celkového počtu (67) uvedlo, že spíše souhlasí.

Graf č. 5: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 2 u českých a německých vysokoškoláků

Z uvedeného grafu vyplývá, že čeští i němečtí studenti se shodují v názorech na tvrzení číslo 2. Vycházíme z celkového počtu 100 českých a 100 německých vysokoškoláků. Zatímco 38% českých vysokoškoláků spíše souhlasí s tvrzením, o něco málo německých vysokoškoláků (35%) jsou stejného názoru jako čeští vysokoškoláci. Také 26% českých a 36% německých vysokoškoláků uvedlo, že plně souhlasí s tímto tvrzením.

Celkově lze tedy shrnout, že čeští i němečtí vysokoškoláci vykazují značnou shodu na toto tvrzení. Je možné tedy usuzovat, že jak čeští, tak i němečtí vysokoškoláci vnímají svět, který je pomyslnou čarou rozdělen na bohatý Sever a chudý Jih.

Tvrzení č. 3: Pokud je člověk ochoten tvrdě pracovat, může si zajistit dobré živobytí.

ČEŠTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

Tabulka č. 15: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 3 u českých vysokoškoláků

Odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Nesouhlasím	2	7,41	8	10,96	10,00
Spíše nesouhlasím	4	14,81	10	13,69	14,00
Ani souhlas, ani nesouhlas	7	25,93	11	15,07	18,00
Spíše souhlasím	6	22,22	33	45,21	39,00
Souhlasím	8	29,63	11	15,07	19,00
Celkem	27	100,00	73	100,00	100,00

Z celkového počtu 100 českých vysokoškoláků vyjádřilo 39,00% studentů, že s tvrzením č. 3 spíše souhlasí, 19,00% plně souhlasí. Pouze 10,00% studentů nesouhlasí s tímto výrokem. Lze tedy shrnout, že převaha studentů se domnívá, že pokud bude člověk ochoten tvrdě pracovat, může si zajistit dobré živobytí. Domnívám se, že spojení „tvrdě pracovat“ je možné si u vysokoškoláků spojit s nároky při studiu na vysoké škole, kdy se studenti musí vypořádat s různými požadavky, které mohou přinášet značnou zátěž.

Také v porovnání mezi muži a ženami docházíme k závěru, že z celkového počtu mužů (27) souhlasí 29,63% mužů a 25,93% mužů zaujímá neutrální stanovisko, dále pak 22,22% mužů spíše souhlasí s tímto výrokem. Z celkového počtu žen (73) téměř skoro polovina (45,21%) žen uvedlo, že spíše souhlasí s tímto tvrzením. Stejně procentuální zastoupení (15,07%) žen souhlasí s tímto výrokem a dále zastupují neutrální stanovisko, tedy ani souhlas, ani nesouhlas.

NĚMEČTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

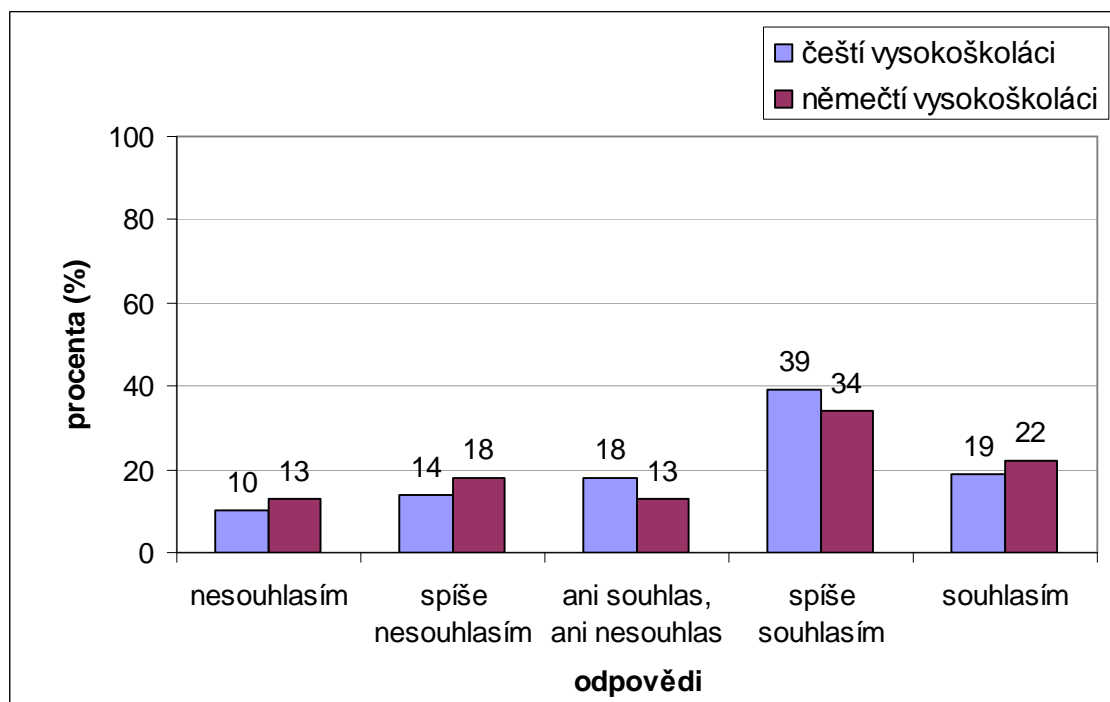
Tabulka č. 16: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 3 u německých vysokoškoláků

Odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Nesouhlasím	4	12,12	9	13,43	13,00
Spíše nesouhlasím	7	21,21	11	16,42	18,00
Ani souhlas, ani nesouhlas	1	3,03	12	17,91	13,00
Spíše souhlasím	13	39,39 (= 39,40)	21	31,34	34,00
Souhlasím	8	24,24	14	20,90	22,00
Celkem	33	100,00	67	100,00	100,00

Z celkového počtu 100 německých vysokoškoláků bylo zjištěno, že 34,00% studentů spíše souhlasí s tvrzením č. 3, dále pak 22,00% studentů vyjádřilo plný souhlas. 18,00% studentů spíše nesouhlasí s tímto výrokem. Celkově lze shrnout, že více jak polovina německých studentů spíše a plně souhlasí s tvrzením, že pokud je člověk ochoten tvrdě pracovat, může si zajistit dobré živobytí.

Z celkového počtu mužů (33) 39,40% spíše souhlasí s tímto tvrzením. Zhruba o 15% méně studentů zvolilo odpověď „souhlasím.“ Avšak 21,21% studentů uvedlo, že spíše nesouhlasí. Z celkového počtu žen (67) vyjádřilo celkem 31,34% žen, že s tímto tvrzením spíše souhlasí, 20,90% žen souhlasí plně.

Graf č. 6: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 3 u českých a německých vysokoškoláků

Z grafu vyplývá, že rozdíly ve výpovědích mezi českými a německými vysokoškoláky nejsou velké. Vycházíme z celkového počtu 100 českých a 100 německých vysokoškoláků. Zatímco 39% českých vysokoškoláků spíše souhlasí s tvrzením č. 3, o pět procent méně, tedy 34% německých vysokoškoláků souhlasí plně s tvrzením. 10% českých a 13% německých vysokoškoláků nesouhlasí s tvrzením. Celkově lze říci, že názory obou cílových skupin se výrazně neliší, většina českých i německých vysokoškoláků vyjadřuje shodný názor na to, že když bude člověk ochoten tvrdě pracovat, může si zajistit dobré živobytí.

Tvrzení č. 4: Obecně řečeno, v naší společnosti má každý stejnou šanci na úspěch.

ČEŠTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

Tabulka č. 17: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 4 u českých vysokoškoláků

Odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Nesouhlasím	10	37,04	14	19,18	24,00
Spíše nesouhlasím	6	22,22	24	32,88	30,00
Ani souhlas, ani nesouhlas	5	18,52	18	24,66	23,00
Spíše souhlasím	3	11,11	13	17,808 (= 17,8)	16,00
Souhlasím	3	11,11	4	5,48	7,00
Celkem	27	100,00	73	100,00	100,00

Z celkového počtu 100 českých vysokoškoláků uvedlo 30,00% studentů, že s tvrzením č. 4 spíše nesouhlasí, dále 24,00% studentů nesouhlasí s tímto tvrzením. Také značná část studentů (23,00%) se vyjádřilo neutrálně, tedy nemohou s tímto tvrzením nesouhlasit, ale ani souhlasit. Pouze 7,00% studentů uvedlo, že souhlasí s předloženým tvrzením. Celkově můžeme shrnout, že více než polovina českých vysokoškoláků není přesvědčena o tom, že by v naší společnosti měl každý stejnou šanci na úspěch. Zdá se, že tedy přece jenom existují nelegální cesty a prostředky, jak dosáhnout úspěchu, i na úkor druhých, kde rovnost šancí se stává pouze krycím pojmenováním.

V porovnání mezi muži a ženami docházíme k zjištění, že zatímco z celkového počtu 27 mužů 37,04% mužů nesouhlasí s tvrzením č. 4, u žen z celkového počtu 73 žen 32,88% spíše nesouhlasí s tímto tvrzením. Zatímco 24,66% žen z celkového počtu (73) zaujalo neutrální stanovisko, o něco málo procent mužů (22,22%) z celkového počtu (27) spíše nesouhlasí s nabízeným tvrzením.

NĚMEČTÍ VYSOKOŠKOLÁCI

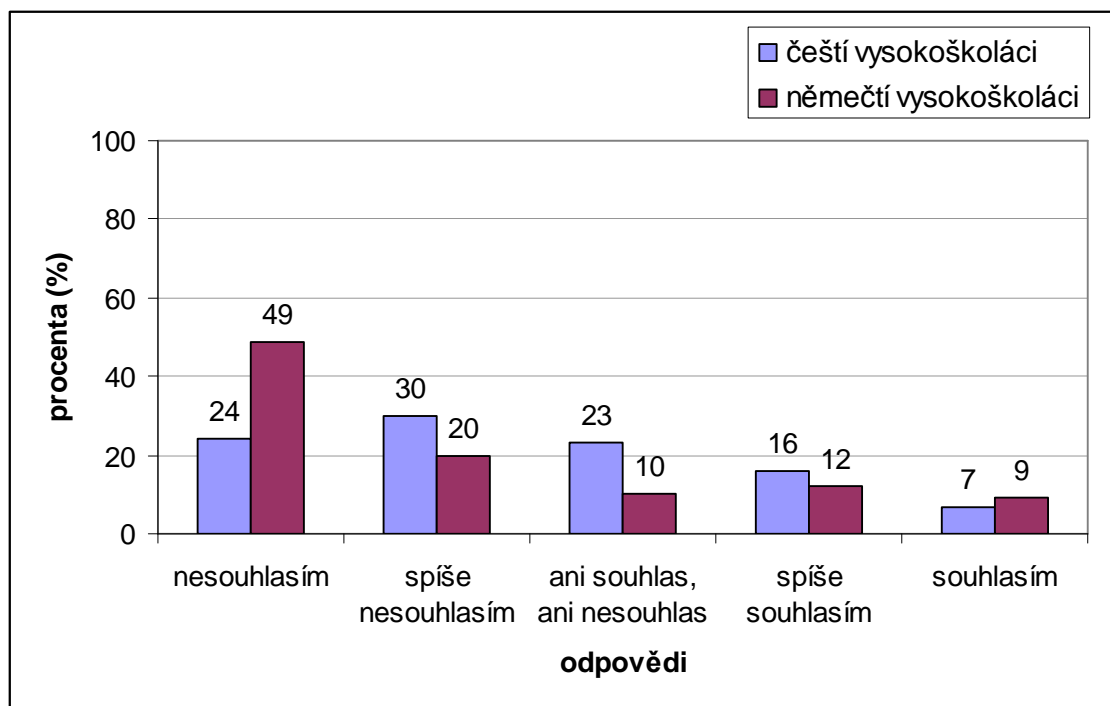
Tabulka č. 18: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 4 u německých vysokoškoláků

Odpovědi	Muži		Ženy		Muži a ženy celkem
	Počet	% podíl	Počet	% podíl	% podíl
Nesouhlasím	17	51,52	32	47,76	49,00
Spíše nesouhlasím	4	12,12	16	23,88	20,00
Ani souhlas, ani nesouhlas	6	18,18	4	5,97	10,00
Spíše souhlasím	2	6,06	10	14,93	12,00
Souhlasím	4	12,12	5	7,46	9,00
Celkem	33	100,00	67	100,00	100,00

Z celkového počtu 100 německých vysokoškoláků odpovědělo 49,00% studentů, že s tvrzením č. 4 nesouhlasí, dále pak 20,00% studentů uvedlo možnost odpovědi „spíše nesouhlasím“, v neposlední řadě pak 9,00% souhlasí s tímto tvrzením. Celkově můžeme říci, že převaha německých vysokoškoláků je názoru, že šance na úspěch není rovnocenná, tj. stejná pro všechny.

V porovnání mezi muži a ženami není procentuální rozdíl v odpovědi „nesouhlasím“ příliš velký, tedy 51,52% mužů z celkového počtu mužů (33) nesouhlasí s tímto tvrzením, o něco málo procent méně žen (47,76%) z celkového počtu žen (67) je stejného názoru a tedy také nesouhlasí s předloženým tvrzením.

Graf č. 7: Vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tvrzením č. 4 u českých a německých vysokoškoláků

Z grafu je možné vyčíst, že z celkového počtu 100 českých a 100 německých vysokoškoláků 49% německých vysokoškoláků vyjádřilo svůj nesouhlas s tvrzením č. 4: Obecně řečeno, v naší společnosti má každý stejnou šanci na úspěch. Zhruba o polovinu méně, tedy 24% českých vysokoškoláků také nesouhlasí s předloženým tvrzením. Ukazuje se, že 30% českých vysokoškoláků spíše nesouhlasí s nabízeným tvrzením, 20% německých vysokoškoláků také nesouhlasí s tímto tvrzením. Jistá shoda je vykazována v možnosti odpovědi „souhlasím“, pouze 7% českých vysokoškoláků souhlasí s tímto tvrzením a o 2% více německých vysokoškoláků je stejného názoru.

Celkově je možné usuzovat, že čeští i němečtí vysokoškoláci jsou podobného názoru na tvrzení č. 4. Je možné shrnout, že více jak polovina českých i německých vysokoškoláků vyjádřila částečný nebo úplný nesouhlas s předloženým tvrzením, můžeme tedy usuzovat, že převaha českých i německých vysokoškoláků si nemyslí, že by měl v naší společnosti každý stejnou šanci na úspěch.

6 Diskuse

Cílem mé práce bylo pohlédnout do hodnotové orientace současných vysokoškoláků a porovnat hodnotový systém, postoje a názory mezi českými a německými vysokoškoláky. K dalším cílům mé práce patřilo zjistit, do jaké míry obě cílové skupiny souhlasí či nesouhlasí s předloženými tvrzeními nad ekonomickou a společenskou situací ve společnosti.

Na vzorku 100 českých a 100 německých respondentů jsem ověřovala své předpoklady.

První předpoklad (**P 1: Předpokládám, že čeští a němečtí vysokoškoláci se budou odlišovat ve svých výpovědích**) se potvrdil z části. Na základě seřazení hodnot podle důležitosti vyplynulo, že hodnota „zdraví“ se objevila na prvním místě a hodnota „rodina“ na druhém místě u obou cílových skupin. Českými i německými vysokoškoláky jsou tyto dvě hodnoty ceněny za velmi důležité v jejich žebříčku hodnot. Vysokoškolští studenti jsou ve věku, kdy si dostatečně uvědomují, co zdraví pro ně samotné znamená a že to není jenom pouhé slovo, ale představuje opravdovou hodnotu, která je přede všemi upřednostňována. Především během studia na vysoké škole je zdraví považováno za něco velice důležitého, neboť dlouhodobější zdravotní komplikace mohou ztížit situaci a podmínky studia na vysoké škole. Také rodina představuje hodnotu, která je českými i německými vysokoškoláky velmi ceněna. Představuje důležitou oporu nejen z psychické stránky, ale i z materiální. Rodina představuje místo, kam se člověk může kdykoli obrátit s jakýmkoli problémem a hledat tu pomoc a porozumění.

Z výsledků vyplývá, že u obou cílových skupin se citové hodnoty (rodina, láska, přátelství) umístily na předních místech hodnotového žebříčku. Další shodu u obou cílových skupin najdeme, když porovnáme materiální hodnoty v hodnotovém žebříčku. Peníze byly považovány českými i německými vysokoškoláky za nejméně důležité a umístily na pomyslném předposledním místě v žebříčku hodnot.

Čeští a němečtí vysokoškoláci se odlišovali v důležitosti hodnoty „kariéra“. Zatímco čeští vysokoškoláci ji považovali za nejméně důležitou a umístili ji na pomyslné poslední místo v žebříčku hodnot, němečtí vysokoškoláci ji pokládají za důležitou hodnotu, neboť ji umístili na pomyslné 5. místo, tedy na prostřední pozici, z čehož lze usuzovat, že ji nelze považovat zcela za nejdůležitější, ale ani za nejméně

důležitou. Stejně tak docházíme k podobnému závěru u otázky č. 6, kdy měli možnost respondenti odpovědět v pěti bodech, co pokládají za důležité pro svůj vlastní život. Ukázalo se, že zatímco čeští vysokoškoláci považují kariéru za nejméně podstatnou, němečtí vysokoškoláci ji řadí k relativně důležité podmínce šťastného a spokojeného života.

Ničení životního prostředí a sociální nespravedlnost nepředstavuje pro obě cílové skupiny zcela lhostejný problém. Zatímco u českých vysokoškoláků se ukázalo, že se především na 1. místě vyplatí bojovat proti ničení životního prostředí, u německých vysokoškoláků se tato možnost objevila na 2. místě, na 1. místě němečtí vysokoškoláci uvedli sociální nespravedlnost. Obě cílové skupiny se shodly na tom, že bojovat proti politikům či společenské nudě se příliš nevyplatí a zařadily je na poslední místo. Zajímavé odpovědi se objevovaly v možnosti „jiné“. Například čeští vysokoškoláci si myslí, že se vyplatí bojovat proti feminismu, týrání zvířat, němečtí studenti chtějí odstranit nerovnoprávnost, lhostejnost, změnit zákony, zbavit se korupce a uvádí je jako možnosti, proti kterým se vyplatí bojovat.

Čeští a němečtí vysokoškoláci se odlišují ve výpovědi u otázky „Z čeho máte největší strach?“, zatímco nejvíce českých vysokoškoláků (37%) se bojí samoty, němečtí studenti (31%) mají největší strach z války. Usuzuji z toho, že v rámci historie německých dějin dnešní vysokoškoláci znají z vyprávění svých předků hrůzy válek, které proběhly a mohou mít tak strach z války. Dokážou vyvodit vztahy na mezinárodním poli i dnes a různé obavy z teroristických útoků mohou rozvíjet u jedinců strach, nejistotu, zoufalství.

Čeští (59%) i němečtí (43%) vysokoškoláci vykazují shodu v tom, že nepovažují nikoho za svůj idol. Vysokoškolští studenti jsou ve věku, kdy už nevyhledávají své idoly za každou cenu a nevylepují si je na zeď svého pokoje, spíše se ukázalo, že 10% českých i německých studentů zvolilo možnost „jiné“, ve které se shodně vyjadřovali, že osoby, které jsou jim blízcí z rodinného prostředí, představují pro ně idoly, řeklo by se spíše vzory.

Ve druhé části dotazníku nebyly odlišnosti ve výpovědi respondentů příliš velké.

Druhý předpoklad (**P 2: Předpokládám, že němečtí vysokoškolští studenti jsou více ctižádostiví než čeští vysokoškoláci**) se nepotvrdil. Zatímco nejvíce českých

vysokoškoláků (45%) charakterizovalo svoji generaci jako ctižádostivou, stejně tak i nejvíce německých vysokoškoláků (38%) zvolilo tuto odpověď.

Třetí předpoklad (**P 3: Předpokládám, že obě cílové skupiny se zajímají o stav životního prostředí a jeho osud jim není lhostejný**) se potvrdil. Čeští vysokoškoláci uvedli na 1. místě a němečtí na 2. místě, že se vyplatí bojovat proti ničení životního prostředí. Z toho tedy lze vyvodit, že obě cílové skupiny uvedly, že stav životního prostředí stojí v popředí jejich zájmu. Také 9% českých a 12% německých vysokoškoláků pokládá za své idoly ekologické aktivisty nebo různé ekologické iniciativy jsou jimi ceněny. Také němečtí vysokoškoláci považují za důležitou hodnotu „péči o přírodu“, neboť byla uvedena v možnosti odpovědi „jiné“ otázky č. 1.

Čtvrtý předpoklad (**P 4: Předpokládám, že čeští vysokoškoláci vnímají svou generaci více cool neboli v pohodě než němečtí vysokoškoláci**) se částečně potvrdil. I když nejvíce českých vysokoškoláků (45%) vnímá svoji generaci jako ctižádostivou, je tu potom neopomenutelné procentuální zastoupení českých studentů (21%), kteří považují svoji generaci jako cool neboli v pohodě. Ve srovnání s německými vysokoškoláky uvedlo nejvíce německých vysokoškoláků (38%), že pojem „ctižádostivá“ vystihuje jejich generaci, poté 25% německých studentů vnímá svoji generaci jako realistickou a pouze 7% německých studentů uvedlo možnost „cool neboli v pohodě.“ Z toho tedy vyplývá, že o 14% více českých vysokoškoláků považuje svoji generaci více cool neboli v pohodě než němečtí vysokoškoláci.

Pátý předpoklad (**P 5: Předpokládám, že čeští vysokoškoláci budou plně zastávat názor, že ekonomické změny v naší společnosti zhoršují život průměrného člověka, zatímco němečtí vysokoškoláci nebudou zastávat tento názor**) se jednoznačně nepotvrdil. Obě cílové skupiny se značně shodly ve výpovědi. 34% českých a 36% německých vysokoškoláků spíše souhlasilo s tvrzením, že ekonomické změny v naší společnosti dělají život průměrného člověka horší, ne lepší.

Šestý předpoklad (**P 6: Předpokládám, že čeští i němečtí vysokoškoláci si uvědomují problémy dnešního světa, kdy několik jednotlivců se obohacuje na úkor druhých, kteří se stávají chudšími**) se spíše potvrdil. Nejvíce českých vysokoškoláků (38%) uvedlo, že spíše souhlasí, zatímco nejvíce německých vysokoškoláků (36%) souhlasilo plně a o jedno procento méně (35%) spíše souhlasilo s tvrzením, že několik jednotlivců se stává bohatšími, ale mnoho lidí chudne. Na druhé straně se objevilo malé procentuální zastoupení českých (5%) i německých (7%) vysokoškoláků, kteří s tímto

výrokem nesouhlasilo. Můžeme vyvodit, že čeští i němečtí vysokoškoláci si uvědomují situaci ve světě, že existují země, kde lidé trpí bídou, hladem, nemocemi a na druhé straně jiné země, které se s těmito nedostatky nesetkávají.

Sedmý předpoklad (**P 7: Předpokládám, že němečtí vysokoškoláci budou názoru, že při ochotě tvrdě pracovat si může člověk zajistit dobré živobytí v porovnání s českými vysokoškoláky, kteří budou spíše nesouhlasit s tímto názorem.**) se jednoznačně nepotvrdil. Obě cílové skupiny se shodly na tom, že spíše souhlasily s předkládaným tvrzením, konkrétně se jednalo o 39% českých a o 34% německých vysokoškoláků.

Osmý předpoklad (**P 8: Předpokládám, že jak u českých, tak i u německých vysokoškoláků bude převažovat názor a mínění, že v jejich společnosti neplatí rovnocenná šance každého na úspěch**) se z větší části potvrdil. U českých vysokoškoláků nejvíce (30%) převažoval postoj, že spíše nesouhlasí s tvrzením, že obecně řečeno, v naší společnosti má každý stejnou šanci na úspěch, zatímco němečtí vysokoškoláci (49%) uvedli možnost „nesouhlasím.“ Na druhou stranu se objevuje velmi malé procentuální zastoupení českých i německých vysokoškoláků, kteří by se domnívali, že v naší společnosti má každý stejnou šanci na úspěch. Můžeme se ptát, proč tomu tak není, proč se ukazuje, že rovnocenná šance každého na úspěch je pouze jakýmsi ideálem, ale ne skutečností?

Závěr

Hodnoty představují pro společnost důležitý význam, od samého počátku lidských dějin se objevovaly určité hodnoty, které dodávaly společnosti svůj smysl a v užším smyslu i řád. Člověk je taková bytost, která je schopná hodnocení, přikládá význam věcem okolo sebe.

Cílem této práce bylo pohlédnout do hodnotové orientace současných vysokoškolských studentů. Zajímalo mě, zda-li čeští a němečtí vysokoškoláci se budou značně odlišovat ve svých výpovědích, zda-li budou upřednostňovat zcela odlišně předkládané hodnoty nebo naopak, zda-li budou vykazovat relativní shodu. Celkově lze říci a shrnout, že v první části dotazníku se ukázalo, že jak pro české, tak i pro německé vysokoškoláky představují hodnoty „zdraví, rodina, láska a přátelství“ důležitá místa v žebříčku hodnot. Můžeme říci, že si zcela uvědomují, že citové hodnoty nelze plně nahradit materiálními potřebami. Ukázalo však, že i když shodně obě cílové skupiny uvedly hodnotu „peněz“ na předposledním místě jako nejméně důležitou, přeci jenom poté v otevřené otázce, kdy měli obě cílové skupiny odpovědět na to, co pokládají za důležité pro svůj vlastní život, uvedly „peníze“ jako jednu z podmínek šťastného a spokojeného života, ale jako nejméně podstatnou podmínku. Tedy materiální hodnoty nejsou považovány vysokoškoláky za nejdůležitější, ale na druhé straně se bez nich dnešní vysokoškolák neobejde.

Hodnota „kariéra“ představovala u českých vysokoškoláků nejméně důležitou hodnotu, zatímco u německých vysokoškoláků byla uvedena na relativně důležitém místě, konkrétně na prostřední pozici v žebříčku hodnot. Němečtí vysokoškoláci usilují o dosažení úspěchu v profesním životě, budovat kariéru představuje pro ně důležitý cíl, ale není to ten nejdůležitější cíl v jejich životě. Překvapujícím bylo pro mě osobně zjištění, že čeští vysokoškoláci nepřikládají takový význam této hodnotě.

Za důležitou skutečnost považuji zjištění, že stav životního prostředí není českým ani německým vysokoškolákům zcela lhostejný. Uvědomují si, že příroda jako původní ekosystém hraje nezastupitelnou roli v našem životě a je třeba tento ekosystém chránit a podporovat.

Zajímavým zjištěním bylo také to, že zatímco nejvíce českých vysokoškoláků se nejvíce bojí samoty, němečtí vysokoškoláci se obávají nejvíce války. Můžeme si klást otázku, proč se němečtí vysokoškoláci bojí nejvíce války, když v brzké budoucnosti

nepředvídáme válku, ale vyvozují z toho, že v dnešním světě je spousta teroristických organizací, kteří svými hrozbami a následně útoky zastrašují svět a vyvolávají paniku a zoufalství u lidí. Čeští vysokoškoláci si uvědomují, že naučit se žít a být sám je to nejtěžší, co se člověku může přihodit. Člověk je tvor společenský, který již od svého narození je neustále v kontaktu s lidmi a potřebuje lidi kolem sebe, aby mohl naplnit svoje potřeby. Proto také hodnota „přátelství“ se u obou cílových skupin umístila na prvních pěti pozicích v žebříčku hodnot.

Čeští i němečtí vysokoškoláci vnímají v převaze svoji generaci jako značně ctižádostivou, neboť podle mého názoru vysokoškolští studenti si vytyčují určité cíle, snaží se jich dosáhnout, usilují, aby jejich životní plány a cíle se splnily podle jejich představ.

Čeští i němečtí vysokoškoláci své určité idoly převážně nevyznávají, spíše můžeme mluvit o lidech, kterých si studenti váží a cení, kteří pro ně něco důležitého udělali a v jejich životě hodně znamenají.

Také hodnota „práce“ se objevovala ve výpovědích obou cílových skupin jako jedna z podmínek šťastného a spokojeného života, neboť po dokončení studia je přirozené, že absolventi budou hledat takovou práci, která by je bavila a naplňovala.

Porovnáním hodnot mezi českými a německými vysokoškoláky jsem dospěla k závěru, že hodnotový systém českých vysokoškoláků nemůže být oddělený od západní společnosti německých vysokoškoláků. Příčinu můžeme najít v historickém vývoji, kdy v Evropě docházelo k relativnímu sjednocení hodnotových systémů prostřednictvím křesťanství, osvícenství a mnoho dalších humanistických, pedagogických či filosofických směrů. Určitý rozdíl vnímám mezi českými a německými vysokoškoláky především na základě vývoje po druhé světové válce, kde česká společnost byla v područí ideologického systému, zatímco Západní Německo představovalo značně odlišný politický systém. Domnívám se tedy, že po pádu komunistického režimu docházelo i k osvojování a přijímání některých hodnot ze Západu. Tudíž i hodnotový systém v porovnání českých a německých studentů se výrazně neliší. Nelze říci, že jejich hodnotový systém je jednoznačně shodný, ale na druhé straně není markantně odlišný, pouze v některých případech se výpovědi respondentů odlišují.

S jistým optimismem můžu prohlásit, že současní vysokoškoláci jsou nadějí na dosažení hodnotově vyzrálé společnosti. Uvědomují si problémy dnešního světa, kdy na jedné straně někteří jednotlivci bohatnou a mnoho lidí se stává chudými, dále vnímají ekonomické a společenské změny ve společnosti jako určitý prvek, který může ovlivnit jejich životy, jsou ochotni tvrdě pracovat i za cenu různých nesnází a překážek. Současní vysokoškoláci nejsou plně přesvědčeni o tom, že by ve společnosti měl každý stejnou šanci na úspěch. Uvědomují si, že hodnota zdraví je to nejcennější, co mohou v životě „vlastnit“. Vytváří a formulují své postoje, hodnoty, podle kterých se budou orientovat ve svém budoucím životě.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- [1] ARISTOTELÉS, *Etika Níkomachova*. 2. vyd. Praha: Petr Rezek, 1996. 493 s. ISBN 80-901796-7-3.
- [2] BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti*. 2. vyd. Chrudim: MACH, 1991. 217 s.
- [3] BAUER, Winfried M. *Tyranie blahobytu*. Praha: Volvo Globator, 1997. 118 s. ISBN 80-7207-033-9.
- [4] BRUCKMANN, G. *Österreicher-Wer bist du?: Versuch einer Orientierung*. Wien: Ueberreuter, 1989. 192 s. ISBN 3-8000-3319-4.
- [5] ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. 655 s. ISBN 80-7178-463-X.
- [6] FRIEDENBERG, Edgar Z. *Dospělost bez dospívání*. Praha: Mladá fronta, 1967. 175 s.
- [7] FROMM, E. *Mít nebo být*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. 170 s. ISBN 80-206-0469-3.
- [8] GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- [9] GILLIGAN, C. *Jiným hlasem: o rozdílné psychologii žen a mužů*. Praha: Portál, 2001. 191 s. ISBN 80-7178-402-8.
- [10] GRÁC, J. *Pohľady do psychológie hodnotovej orientácie mládeže*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1979. 338 s.
- [11] HARTL,P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
- [12] HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. 174 s. ISBN 80-7178-635-7.
- [13] HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.

- [14] HORÁK, J. *Kapitoly z teorie výchovy: problematika hodnot a hodnotové orientace*. 1. díl. Liberec: Technická univerzita, 1996. 75 s. ISBN 80-7083-196-0.
- [15] HORÁK, J. *Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže*. Liberec: Technická univerzita, 1997. 81 s. ISBN 80-7083-257-6.
- [16] HOSKOVEC, J. *Psychologie*. Praha: Triton, 2002. 105 s. ISBN 80-7254-219-2.
- [17] KOHOUTEK, R., et al. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998. 181 s. ISBN 80-7204-064-2.
- [18] KOHOUTEK, R. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM, 2000. 263 s. ISBN 80-7204-156-8.
- [19] KON, I. S. *Kapitoly z psychologie dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 181 s.
- [20] KUČEROVÁ, S. *Člověk – hodnoty – výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: ManaCon, 1996. 231 s. ISBN 80-85668-34-3.
- [21] KUTTER, I., SOEHRING, M. Geld oder Liebe? Ausgerechnet die Generation Lebenslauf entdeckt plötzlich, dass privates Glück wichtiger sein kann als eine steile Karriere. *Die Zeit*. 2008, č. 5, s. 69-74.
- [22] LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. 343 s. ISBN 80-7169-195-X.
- [23] LEVI, Vladimír L. *Umění sebevlády*. Praha: Mladá fronta, 1981. 236 s.
- [24] MACEK, P. *Adolescence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 141 s. ISBN 80-7178-747-7.
- [25] MARCI-BOEHNCKE, G. *Jugend – Werte – Medien: die Studie*. Weinheim und Basel: Beltz, 2007. 256 s. ISBN 978-3-407-25445-0.
- [26] MIČIENKA, M., JIRÁK, J., et al. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007. 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
- [27] MIKŠÍK, O. *Psychologická charakteristika osobnosti*. Praha: Karolinum, 2001. 257 s. ISBN 80-246-0240-7.
- [28] NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995. 336 s. ISBN 80-200-0525-0.

- [29] NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. 287 s. ISBN 80-200-0690-7.
- [30] OSECKÁ, L. Typologie hodnotových hierarchií. *Československá psychologie: časopis pro psychologickou teorii a praxi*. 1991, roč. 35, č. 2, s. 127-134. ISSN 0009-062X.
- [31] OSECKÁ, L. *Typologie v psychologii: Aplikace metod shlukové analýzy v psychologickém výzkumu*. Praha: Academia, 2001. 161 s. ISBN 80-200-0854-3.
- [32] PETRUSEK, M. *Společnosti pozdní doby*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2007. 459 s. ISBN 978-80-86429-63-2.
- [33] PONĚŠICKÝ, J. *Člověk a jeho postavení ve světě: filosofické otázky – psychologické odpovědi*. Praha: Triton, 2006. 266 s. ISBN 80-7254-861-1.
- [34] ROSENZWEIG, M. *Životní hodnoty*. Praha: Komenium, 1991. 28 s. ISBN 80-85426-07-2.
- [35] ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.
- [36] ŘÍČAN, P. *Psychologie: příručka pro studenty*. Praha: Portál, 2005. 286 s. ISBN 80-7178-923-2.
- [37] STERNBERG, Robert J. *Kognitivní psychologie*. Praha: Portál, 2002. 636 s. ISBN 80-7178-376-5.
- [38] STUHLÍKOVÁ, I. *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál, 2002. 227 s. ISBN 80-7178-553-9.
- [39] TYRLÍK, M. *Morální jednání*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 134 s. ISBN 80-210-3535-8.
- [40] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
- [41] WEISS, P., ZVĚŘINA, J. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. Praha: Portál, 2001. 159 s. ISBN 80-7178-558-X.

Internetové zdroje

- [42] HORÁKOVÁ, N. *Co je pro nás v životě důležité?* Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR. 2005 [online] [cit. 5. 5. 2010]. Dostupné na:
<http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100045s_horakova-hodnoty.pdf>
- [43] PREISSOVÁ KREJČÍ, A., ČADOVÁ, L. *Hodnotová orientace a životní postoje současných adolescentů.* 2005 [online] [cit. 7. 11. 2009]. Dostupné na:
<<http://www.paidagogos.net/issues/2006/1/1/article.html>>
- [44] *14. Shell Jugendstudie zeigt Wertewandel bei Heranwachsenden: Aufstieg statt Ausstieg: Jugendliche gestalten ihre Zukunft pragmatisch und zielorientiert.* Hamburg/Berlin. 2002 [online] [cit. 7. 11. 2009]. Dostupné na:
<<http://faculty.mansfield.edu/bholtman/holtman/201/Jugendstudie.pdf>>

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník pro české vysokoškoláky

Milí studenti, milé studentky,
chtěla bych Vás poprosit o pravdivé a upřímné zodpovězení následujících otázek.
Dotazník je zcela anonymní a odpovědi slouží pouze účelům průzkumného šetření.
Předem děkuji za ochotu a spolupráci.

Věk: _____

Pohlaví: _____

První část dotazníku

1. Seřad'te hodnoty podle toho, jak jsou pro vás důležité:

zdraví, spravedlnost, láska, legrace, rodina, volný čas, sex, přátelství, peníze, kariéra

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

Jiné: _____

2. Proti čemu se vyplatí bojovat? Seřad'te:

sociální nespravedlnosti, autoritám, politikům, ničení životního prostředí, diktátorům,
společenské nudě

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

Jiné: _____

3. Z čeho máte největší strach? Vyberte **jen 1 možnost** tak, že ji zakroužkujete:

a) z války   b) z kriminality   c) z rozvodu rodičů   d) z ekologických
katastrof

e) z nezaměstnanosti   f) ze samoty   g) nevím   h) jiné:

4. Který pojem se nejlépe hodí pro označení vaší generace? Vyberte **jen 1 možnost** tak, že ji zakroužkujete:

a) zasněná   b) politická   c) ctižádostivá   d) cool/ v pohodě
e) realistická   f) nevím   g) jiné:

5. Koho považujete za svůj idol? Můžete vybrat více možností tak, že je zakroužkujete:

a) sportovce	b) herce	c) politiky	d) modelky
e) ekologické iniciativy/ aktivisty	f) popové hvězdy	g) náboženské vůdce	
h) nikoho	i) jiné:		

6. Cílem každého člověka je šťastný a spokojený život. Zamysli se a stručně shrň v 5 bodech (= 5 podmínek), co pokládáš za důležité pro svůj vlastní život a co by jej učinilo šťastným. S ohledem na to, že první bod je nejdůležitější a pátý je nejméně podstatný.

Druhá část dotazníku

Zamysli se nad společenskou a ekonomickou situací v naší společnosti a přečti si následující tvrzení. Zakroužkováním označ, do jaké míry s tvrzením souhlasíš či nesouhlasíš:

1. Ekonomické změny v naší společnosti dělají život průměrného člověka horší, ne lepší.

- a) nesouhlasím
- b) spíše nesouhlasím
- c) ani souhlas, ani nesouhlas
- d) spíše souhlasím
- e) souhlasím

2. Několik jednotlivců se stává bohatšími, ale mnoho lidí chudne.

- a) nesouhlasím
- b) spíše nesouhlasím
- c) ani souhlas, ani nesouhlas
- d) spíše souhlasím
- e) souhlasím

3. Pokud je člověk ochoten tvrdě pracovat, může si zajistit dobré živobytí.

- a) nesouhlasím
- b) spíše nesouhlasím
- c) ani souhlas, ani nesouhlas
- d) spíše souhlasím
- e) souhlasím

4. Obecně řečeno, v naší společnosti má každý stejnou šanci na úspěch.

- a) nesouhlasím
- b) spíše nesouhlasím
- c) ani souhlas, ani nesouhlas
- d) spíše souhlasím
- e) souhlasím

Příloha č. 2: Dotazník pro německé vysokoškoláky

Liebe Studentinnen und Studenten,
ich möchte Sie um die wahrhaftige und aufrichtige Beantwortung dieser Fragen bitten. Der Fragebogen ist ganz anonym und dient nur zum Zweck meiner Forschungsarbeit. Die Fragen sind ins Deutsche und danach gleich in der Klammer ins Englische übersetzt.

Vielen Dank für Ihre Teilnahme und Mitarbeit.

(Dear students,
I would like you to ask for the true and real answers to the next questions. A questionnaire is quite faceless and it will be helpful only for the purpose my development. The questions are translated into German and then into English (=in a parenthesis).

Thank you very much for your participation.)

Alter (age): _____ **Geschlecht (sex):** _____ **Land (country):** _____

Der erste Teil (the first section)

1. Ordnen Sie die Werte nachdem, wie wichtig sie für Sie sind (List, in order, your most important values):

Gesundheit (health), Gerechtigkeit (justice), Liebe (love), Spaß (fun), Familie (family), Freizeit (free time), Sex (sex), Freundschaft (friendship), Geld (money), Karriere (career)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Andere(others): _____

2. Wogegen lohnt es sich zu kämpfen? Ordnen Sie (What is worth fighting against? Order):

soziale Ungerechtigkeit (social injustice), Gewährsleute (authorities), Politiker (politicians), Zerstörung der Umwelt (destroying the environment), Diktatoren (dictators), Gesellschaftslangweile (social boredom)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Andere(others): _____

3. Wovor haben Sie die größte Angst? Wählen Sie **nur eine Möglichkeit** aus, indem Sie sie einkreisen (What are you most afraid of? Circle **only one**):

- a) Krieg (war)
- b) Kriminalität (criminality)
- c) Scheidung der Eltern (parents´divorce)
- d) Umweltkatastrophe (ecological catastrophes)
- e) Arbeitslosigkeit (unemployment)
- f) Einsamkeit (loneliness)
- g) Ich weiß nicht. (I don´t know.)
- h) Andere(others):

4. Welcher Begriff taugt am besten zur Bezeichnung Ihrer Generation? Wählen Sie **nur eine Möglichkeit** aus, indem Sie sie einkreisen (What term describes best your generation? Circle **only one**):

- a) verträumte (lost in dreams)
- b) politische (political)
- c) ehrgeizige (ambitious)
- d) coole
- e) realistische (realistic)
- f) Ich weiß nicht. (I don´t know)
- g) Andere (others):

5. Wen halten Sie für Ihr Idol? Sie können **mehrere Möglichkeiten** so auswählen, indem Sie sie einkreisen (Who do you consider to be your idol? Circle the options you approve with, you may circle **more options**):

- a) Sportler (sportsmen)
- b) Schauspieler (actors)
- c) Politiker (politicians)
- d) Models
- e) Umweltaktivisten (ecological activists)
- f) Pop stars
- g) Religionsführer (religious leaders)
- h) Niemanden (no one)
- i) Andere (others):

6. Jede Person will ein glückliches und zufriedenes Leben haben. Denken Sie darüber nach, was Sie für wichtig für Ihr eigenes Leben halten und was noch glücklicher machen könnte. Stellen Sie kurz in **5 Punkten (= 5 Bedingungen)** zusammen, in Bezug darauf, dass der erste Punkt am wichtigsten ist und der fünfte Punkt wenigstens wesentlich ist.

(The aim of every single person is a happy and comfortable life. Think of this statement and sum up (briefly) in **5 points (= 5 conditions)** what you consider important for your own life and what would make your life happy. The first point is the most important one and the fifth is the least important one.)

Der zweite Teil (the second section)

Denken Sie über die gesellschaftliche und ökonomische Situation in unserer Gesellschaft nach und lesen Sie die folgenden Behauptungen. **Kreisen Sie ein, inwieweit Sie einer Behauptung zustimmen oder nicht zustimmen:**

(Think of our current social and economic situation in the society and read following statements. **Circle the answer you agree most with:**)

1. Die ökonomischen Änderungen verschlechtern ein Leben eines Durchschnittsmenschen in unserer Gesellschaft, nicht verbessern.
(Economic changes in our society make life of an average man worse, not better).

- a) ich stimme nicht zu (I disagree)
- b) ich stimme eher nicht zu (I rather disagree)
- c) weder Stimmung noch Missstimmung (neither agree nor disagree) – neutral
- d) ich stimme eher zu (I rather agree)
- e) ich stimme zu (I agree)

2. Einige Einzelnen werden reicher, aber viele Leute werden ärmer.
(A few individuals are becoming richer, but a lot of people are poorer).

- a) ich stimme nicht zu (I disagree)
- b) ich stimme eher nicht zu (I rather disagree)
- c) weder Stimmung noch Missstimmung (neither agree nor disagree) – neutral
- d) ich stimme eher zu (I rather agree)
- e) ich stimme zu (I agree)

3. Wenn man bereitwillig ist, schwer zu arbeiten, kann man einen guten Lebensunterhalt sichern.
(If a person is willing to work hard, he may ensure good living for himself).

- a) ich stimme nicht zu (I disagree)
- b) ich stimme eher nicht zu (I rather disagree)
- c) weder Stimmung noch Missstimmung (neither agree nor disagree) – neutral
- d) ich stimme eher zu (I rather agree)
- e) ich stimme zu (I agree)

4. Allgemein gesprochen, in unserer Gesellschaft hat jeder eine gleiche Erfolgchance.
(Generally, everyone has in our society same chance for success).

- a) ich stimme nicht zu (I disagree)

- b) ich stimme eher nicht zu (I rather disagree)
- c) weder Stimmung noch Missstimmung (neither agree nor disagree) – neutral
- d) ich stimme eher zu (I rather agree)
- e) ich stimme zu (I agree)